



A E ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERVSRÅD

Din klasse følger dig gennem livet

Tema: Livet i fem socialklasser

Udgivet af

AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Reventlowsgade 14, 1. sal

1651 København V.

Telefon: 33 55 77 11

E-mail: ae@ae.dk

www.ae.dk

Ansvarshavende redaktør

Direktør **Lars Andersen**

Redaktion

Fhv. kommunikationschef **Mikkel Harboe** - Kommunikationschef **Jesper Kirkbak** -

Sekretariats- og kommunikationsmedarbejder **Malene Michelsen**

Hovedforfattere

Analytiker **Stine Toft Pedersen** - Analytiker **Sune Caspersen**

Derudover har følgende bidraget

Stud.soc. **Astrid Thilkjær Frier**

Maj 2020

Omslag: **Kristian Eskild Jensen - Tombola**

Din klasse følger dig gennem livet

Tema: Livet i fem socialklasser

Indhold

Forord	6
Prolog: Det danske klassesamfund - de fem klasser	7
① Kapitel	9
Børn vokser op i et socialt delt Danmark	9
Børn går i skole med sociale spejlbilleder	9
Børnenes naboer er deres sociale spejlbilleder	14
Klasseprægede boligformer - lejer eller ejer?	16
Bor børnene med mor og far	17
En tidlig vej mod kriminalitet	20
Opsummering: Klasserne præger opvækstvilkårene i barndommen	21
Litteraturliste	22
② Kapitel	23
Dine forældres klasse har stor betydning for din uddannelse	23
Unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet flytter tidligst hjemmefra	23
4 ud af 10 unge fra overklassen flytter i privat leje	24
Halvdelen af de unge med forældre uden job bliver de facto ufaglærte	27
Mange unge ender i samme klasse, som de er vokset op i	29
Opsummering: Boligforhold og uddannelse i ungdomslivet er præget af opvæksten	31
③ Kapitel	32
Indkomstudvikling og partner hænger sammen med klasse	32
Voksende indkomstforskelle mellem klasserne	33
Ingen fremgang uden for arbejdsmarkedet siden krisen	34
Færrest i overklassen er enlige	35
Vi danner par med sociale kopier	38
Arbejderne er dem, der oftest danner par med andre arbejdere	39
Personer fra middelklassen danner oftest par med andre fra middelklassen	40
Den højere middelklasse finder sjældent sammen med arbejderklassen	41
Eliten holder sig for sig selv	42
Opsummering: Velstand er ulige fordelt, og par- og familiedannelse bærer præg af klasserne	43
④ Kapitel	44
Seniorårene er præget af store sociale skel	44
55 pct. af arbejderklassen har været på sygedagpenge i seniorårene	44
Flest fra arbejderklassen ender på førtidspension	46
Under 5 pct. af den højere middelklasse gik på efterløn som 60-årig	47
Tilbagetrækningsreformen påvirker særligt arbejderes tilbageføringstidspunkt	48
Store forskelle på pensionsopsparing og pensionisttilværelsen	52
Indkomst og formue i alderdommen	54
Den sidste tid	56
Opsummering: Ulighed i arbejdslivet trækker spor ind i alderdommen	56

Forord

Centralt for velfærdssamfundet er det, at alle børn født i Danmark uanset baggrund skal have muligheder for at tage en uddannelse og forfølge deres mål. Men hvordan står det til med den idé? Ser vi i dag en rimelig mobilitet blandt forskellige befolkningsgrupper, og vokser børn i dagens Danmark op med lige chancer for at få et godt liv?

I denne publikation inddeler vi på baggrund af oplysninger om indkomst, uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet befolkningen i fem sociale klasser: Overklassen, den højere middelklasse, middelklassen, arbejderklassen og klassen uden for arbejdsmarkedet. Herefter følger vi livet i klasserne i fire forskellige livsfaser: I barndommen, ungdomsårene, voksenlivet og seniorårene.

I barndommen ser vi markante forskelle i børns opvækstvilkår, når vi undersøger, hvilken type bolig børnene vokser op i, hvem de bor sammen med, hvem deres naboer er og deres skolegang. Opvækstvilkårene for børnene i det danske samfund er i høj grad præget af forældrenes socialklasse. Det gælder, hvilken skole man går på, hvem man er klassekammerater med, og hvad ens karakterer er. På tværs af de sociale klasser bor man i forskellige boligformer, og i nabolaget møder man ofte sit sociale spejlbillede.

Videre i livet ser vi på ungdomsårene. Her undersøger vi, hvordan det går med uddannelse og den første bolig, når de unge flytter hjemmefra. Der er en tydelig sammenhæng mellem socialklasse som barn og uddannelse som 30-årig.

I voksenlivet undersøger vi, hvordan indkomsterne udvikler sig for de forskellige klasser og ser nærmere på, hvad der sker, når der dannes par og stiftes familie. Der er stor forskel på, hvem vi danner par med, men tendensen er helt klar: De, der oftest finder sammen med en person fra en bestemt klasse, er dem, der selv er fra den samme klasse. Vi danner så at sige par med sociale kopier af os selv.

Endelig ser vi på de forskellige klassers vilkår, hvad angår levealder, pensioner og tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet i seniorårene. Der er store forskelle i seniorårene. Blandt andet er der store uligheder i tilbagetrækningsmønstrene og rammerne for pensionisttilværelsen.

Samlet peger analyserne i publikationen på, at den klasse, man fødes i, i høj grad kan siges at følge en gennem livet. Skal vi i årene fremover sikre lige muligheder for børn, og vil vi modvirke tendenserne mod et klassesamfund, er der grund til at styrke den politik og de institutioner, der styrker fællesskabet og de lige muligheder.

Prolog: Det danske klassesamfund - de fem klasser

I denne publikation arbejder vi med en inddeling af befolkningen i fem sociale klasser. En overklasse, en højere middelklasse, en middelklasse, en arbejderklasse og en klasse uden for arbejdsmarkedet.

Overklassen udgøres af virksomhedsejere, topledere og andre, der har mere end tre gange så høj løn som den typiske indkomst i Danmark. Denne klasse er den mindste af de fem og udgør 1,6 pct. af befolkningen.

De følgende tre klasser er hovedsageligt en opdeling af personer, der er i beskæftigelse, på baggrund af deres uddannelse og indkomst.

Den højere middelklasse består af akademikere som fx læger, ingeniører, gymnasielærere og embedsmænd. Derudover består klassen af selvstændige og chefer med høj indkomst, der dog er lavere end overklassens. I takt med det stigende uddannelsesniveau, hvor flere tager en lang videregående uddannelse, er denne klasse vokset markant til nu at udgøre ca. 12 pct. af befolkningen.

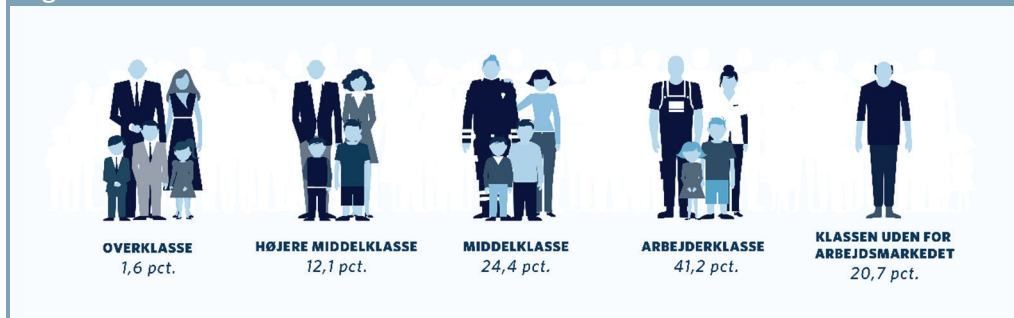
Middelklassen består af personer med korte og mellemlange videregående uddannelser. Klassen udgøres af bl.a. folkeskolelærere, sygeplejersker, politibetjente og pædagoger. Derudover indgår også selvstændige og ledere, der har en mere typisk indkomst. Klassen er den næststørste og udgør over 24 pct. af befolkningen.

Arbejderklassen består af faglærte såvel som ufaglærte. Typisk beskæftigelse i denne klasse omfatter tømrere, sosu-assistenten, mekanikere, lastbilchauffører, slagteriarbejdere og ansatte i detailhandlen. Klassen er den største og udgør mere end 40 pct. af befolkningen.

Klassen uden for arbejdsmarkedet. Det er muligt at falde uden for de fire ovenstående klasser, hvis man i størstedelen af året ikke er i beskæftigelse og dermed befinder sig uden for arbejdsmarkedet. De personer tilhører klassen uden for arbejdsmarkedet. Da klassen udgør omkring 20 pct. af befolkningen, er der tale om en meget forskelligartet gruppe. Gruppen omfatter bl.a. langtidsledige og førtidspensionister.

Figur 1 viser de fem sociale klasser, og i boks 1 er der en nærmere definition af klasserne.

Figur 1. De fem sociale klasser



Anm: Andelene er opgjort for 18-59-årige på personniveau.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 1. De sociale klasser

Overklassen

- Chefer, selvstændige og andre personer med en videregående uddannelse, der tjener over 3 gange medianindkomsten (i 2018 svarende til en indkomst over 1,2 mio. kr. før skat).
- Eksempler: Bankdirektør, finansanalytiker, kommunaldirektør.
- En person i overklassen tjener i gennemsnit over 2,1 mio. kr.

Højere middelklasse

- Alle personer med en lang videregående uddannelse med en indkomst under 1,2 mio. kr.
- Selvstændige, lønmodtagere i chefstillinger og andre personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse med en indkomst i intervallet 2-3 gange medianindkomsten.
- Eksempel: Ingeniør, læge, embedsmand, gymnasielærer.
- En person i den højere middelklasse tjener i gennemsnit ca. 600.000 kr.

Middelklassen

- Personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse med en indkomst under det dobbelte af medianindkomsten (i 2018 svarende til en indkomst under 785.000 kr. før skat).
- Selvstændige og lønmodtagere i chefstillinger med en indkomst under det dobbelte af medianindkomsten.
- Eksempel: Folkeskolelærer, sygeplejerske, politibetjent/forsvar, pædagog.
- En person i middelklassen tjener i gennemsnit ca. 410.000 kr.

Arbejderklassen

- Arbejderklassen udgøres af ufaglærte, personer med en gymnasial uddannelse og personer med en erhvervsfaglig uddannelse.
- Eksempel: Tømrer, lastbilchauffør, sosu-assistent, mekaniker, supermarkedsansat, byggebranchen, slagteri.
- En person i arbejderklassen tjener i gennemsnit ca. 390.000 kr.

Klassen uden for arbejdsmarkedet

- Personer, som har været i beskæftigelse i mindre end 20 procent af året, og som ikke driver selvstændig virksomhed.
- Eksempel: Førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere og dagpengemodtagere.
- En person i klassen uden for arbejdsmarkedet har en gennemsnitlig indkomst på 200.000 kr.

1 KAPITEL

Børn vokser op i et socialt delt Danmark

Opvækstvilkårene i det danske samfund er i høj grad præget af forældrenes socialklasse. Den sociale arv lever således i bedste velgående i Danmark. Først og fremmest afspejler den sig i børnenes skolegang. Det gælder, hvilken skole man går på, hvem man er klassekammerater med, og hvad ens karakterer er. Det er ikke blot uden for hjemmets vægge, at der er forskel på opvæksten. På tværs af de sociale klasser bor man i forskellige boligformer, og i nabolaget møder man oftere sit sociale spejlbillede.

I dette kapitel undersøger vi, hvordan opvæksten for børn af forældre på tværs af sociale klasser adskiller sig. Det gør vi med udgangspunkt i, hvilken klasse forældrene tilhørte, da barnet var mellem 0 og 6 år gammel. Hvis forældrenes klasse har ændret sig i løbet af perioden, er det den hyppigste socialklasse, der er udfaldsgivende. Fx vil et barn af et par, hvor den ene er i arbejderklassen og den anden i den højere middelklasse, tilhøre den højere middelklasse. Bor barnet med begge forældre, er det den højeste klasse blandt forældrene, der opgøres. Hvis barnet kun bor med én forælder, er det dog altid denne forælders klasse, der opgøres.

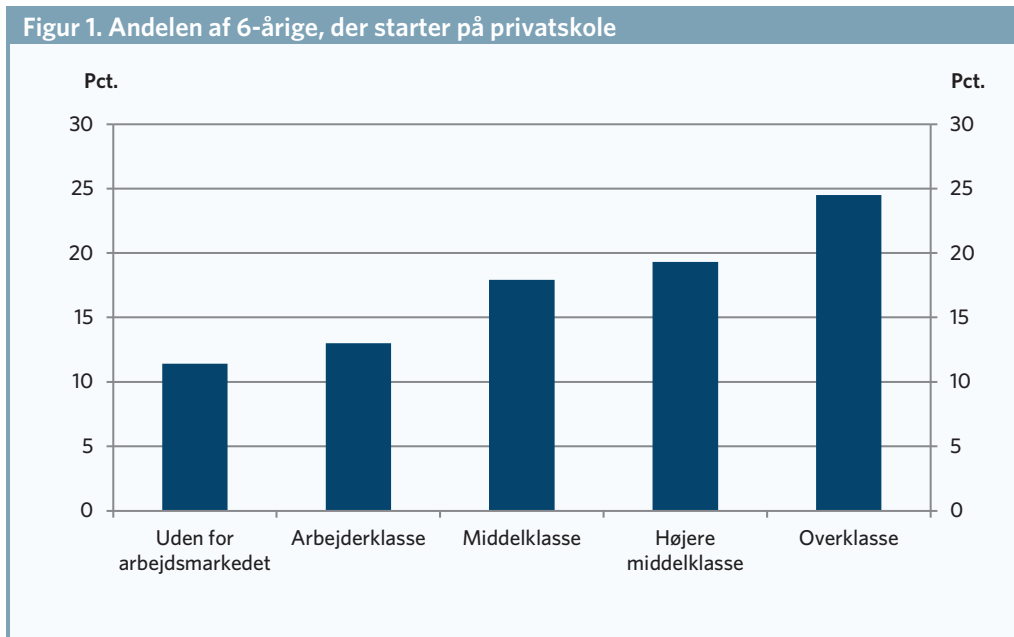
Børn går i skole med sociale spejlbilleder

Der ses tydelige sammenhænge mellem forældrenes placering i classesamfundet og barnets skolegang. Allerede fra første dag i skolen kan vi observere disse klasseforskelle i form af skolevalg og skolemuligheder.

Figur 1 viser, hvor stor en andel af børnene i de forskellige sociale klasser, som begynder deres skolegang på en privatskole fremfor en folkeskole. Her ser vi, at omkring hvert 4. af overklassens børn starter på en privatskole, mens det kun gælder omtrent hvert 10. barn, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet.

⊙ Allerede første skoledag ser vi klasseforskelle i skolevalg og -muligheder

⊙ Hvert 4. overklassebarn starter på privatskole



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Klassedifferenserne kommer også til udtryk tidligt i børnenes skolegang, når vi ser på deres præstationer i fag som matematik og dansk. Det kan hænge sammen med forældrenes økonomiske ressourcer såsom at tilkøbe sig lektiehjælp. Samtidig viser andre analyser, at personer, som har økonomisk trange vilkår, bliver mere stressede af den stramme økonomi, og at de ikke har overskud til at hjælpe deres børn med lektier eller andet (Møller & Larsen 2016:269).

⊙ Klasseforskellene ses også på faglige præstationer

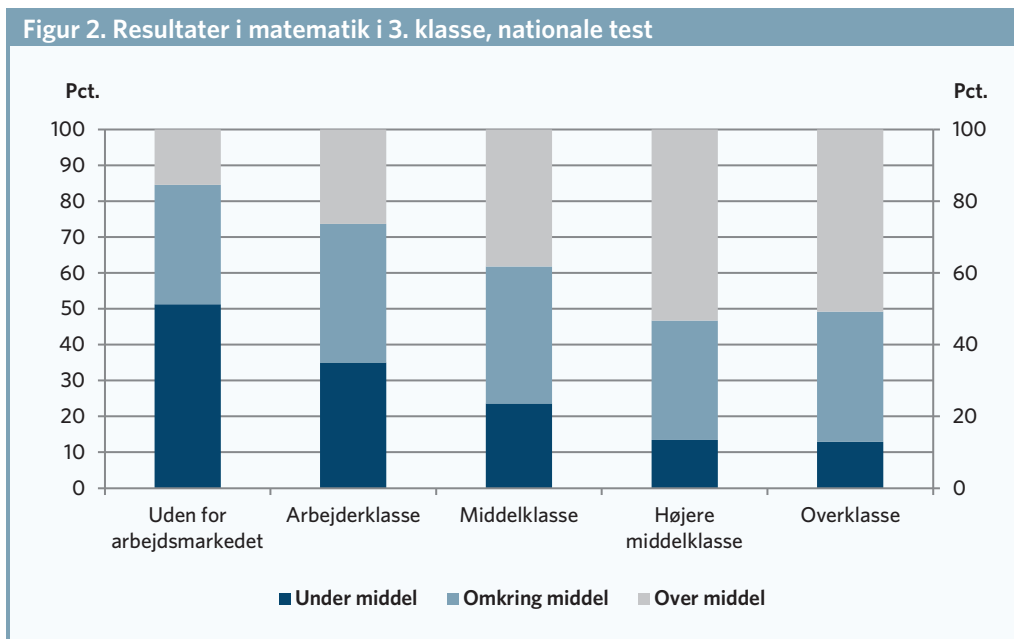
Jo stærkere uddannelsesbaggrund hos forældrene, jo bedre resultater får børnene i folkeskolen

Børnenes præstationer i skolen hænger ligeledes sammen med forældrenes uddannelsesniveau. Dansk forskning viser, at ressourcefulde socialgruppers fortrin i højere grad skyldes kulturelle ressourcer i skandinaviske velfærdssamfund (Jæger & Holm 2007). Der er her tale om immaterielle ressourcer, som børnene tilegner sig i løbet af deres barndom i kraft af deres forældre. Børn af forældre med lange uddannelser har bagagen fyldt med den kultur, viden og det sprog, som findes i skolesystemet. Bøger fylder på hylderne derhjemme, og mor eller far kan hjælpe med lektierne og prøverne.

⊙ Børn af forældre med lang uddannelse har et forspring i form af vigtige kulturelle ressourcer

Figur 2 viser resultaterne fra de nationale test i matematik i 3. klasse fordelt på de fem sociale klasser. Når vi ser på de nationale test i dansk i 2. eller 4. klasse, viser de lignende forskelle. Af figuren ses det, at det er omtrent samme andel af børn i de sociale klasser, som får et resultat som ligger omkring middel. Billedet er derimod skævt, når vi ser på præstationerne, der ligger under eller over middel. Jo stærkere uddannelsesbaggrund, jo bedre resultater.

⊙ Jo stærkere uddannelsesbaggrund hos forældrene, jo bedre resultater i de nationale test



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Halvdelen af børnene fra klassen uden for arbejdsmarkedet får resultater, som er under middel, mens det kun gælder for omkring hvert 10. barn af overklassen og den højere middelklasse. Arbejderklassens og middelklassens børn får stadig dårligere resultater i de nationale test end den højere middelklasse.

⊙ Især børnene fra klassen uden for arbejdsmarkedet får dårligere resultater

Tallene tydeliggør, at der er behov for en styrket tidlig indsats. Vi er stadig påvirket af vores sociale baggrund. Analyser af bl.a. James Heckman har vist, at jo tidligere man investerer i et barns færdigheder fx via uddannelse, des større er potentialet. Han har påvist, at økonomiske investeringer både gavner barnets senere livschancer og samfundsøkonomien (Heckman 2006; Heckman & Masterov 2007).

⊙ En tidlig investering i børns færdigheder gavner både individet og samfundsøkonomien

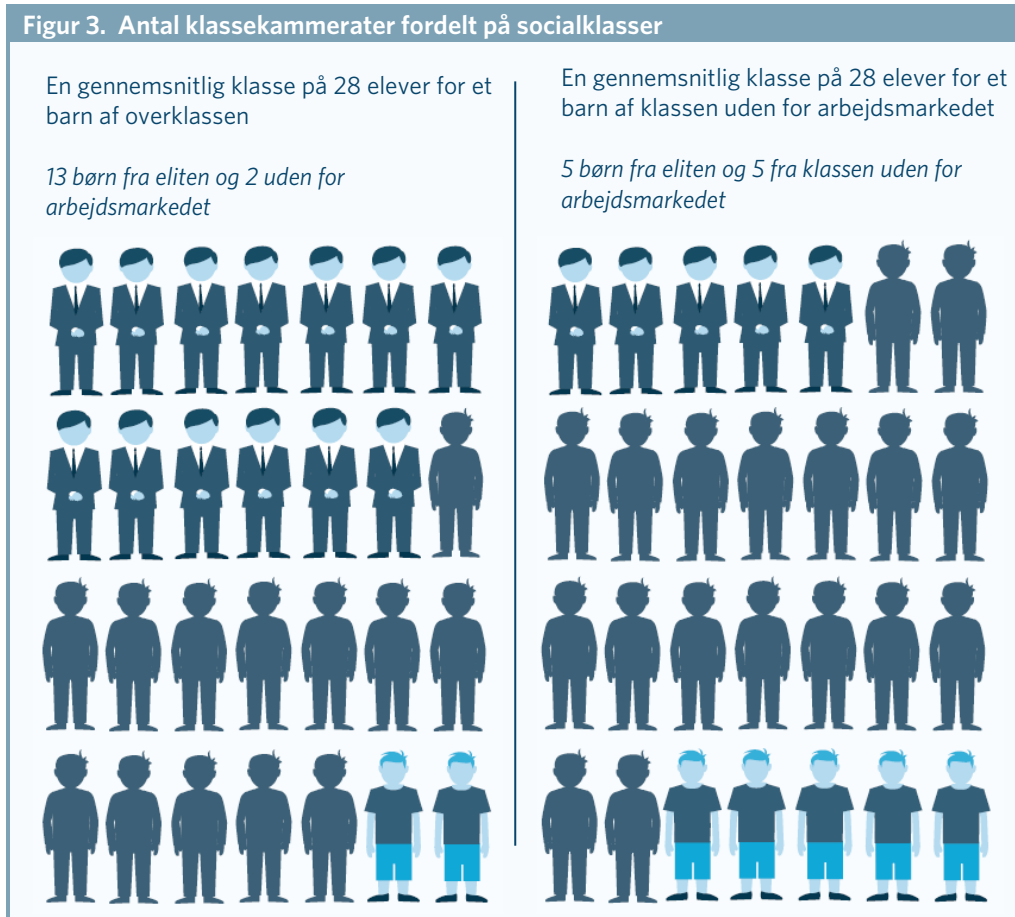
Der er behov for en styrket tidlig indsats for at modvirke sociale skel

Folkeskolen spiller en stor rolle i forhold til at løfte alle børn. Her menes ikke kun indsatser fra skoleledelsen, pædagogerne og lærerne, men også fra klassekammeraterne. I løbet af børnenes skoletid går børn oftere i klasse med nogle, der ligner deres egne sociale spejlbilleder. Det er især tydeligt for overklassens- og klassen uden for arbejdsmarkedets børn.

⊙ Børnene går oftere i klasse med nogle, der ligner dem selv

Af figur 3 fremgår det, hvem børnene går i klasse med. Næsten halvdelen af overklassens klassekammerater er selv fra overklassen eller den højere middelklasse – i figur 3 betegnet som eliten. Kun to i overklassens børns skoleklasse har forældre, som er uden for arbejdsmarkedet. For børnene, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, er der fem klassekammerater, som ligeledes har forældre uden for arbejdsmarkedet.

⊙ Næsten halvdelen af overklassens klassekammerater er selv fra overklassen eller den højere middelklasse



Anm.: Eliten dækker over overklassen og den højere middelklasse.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

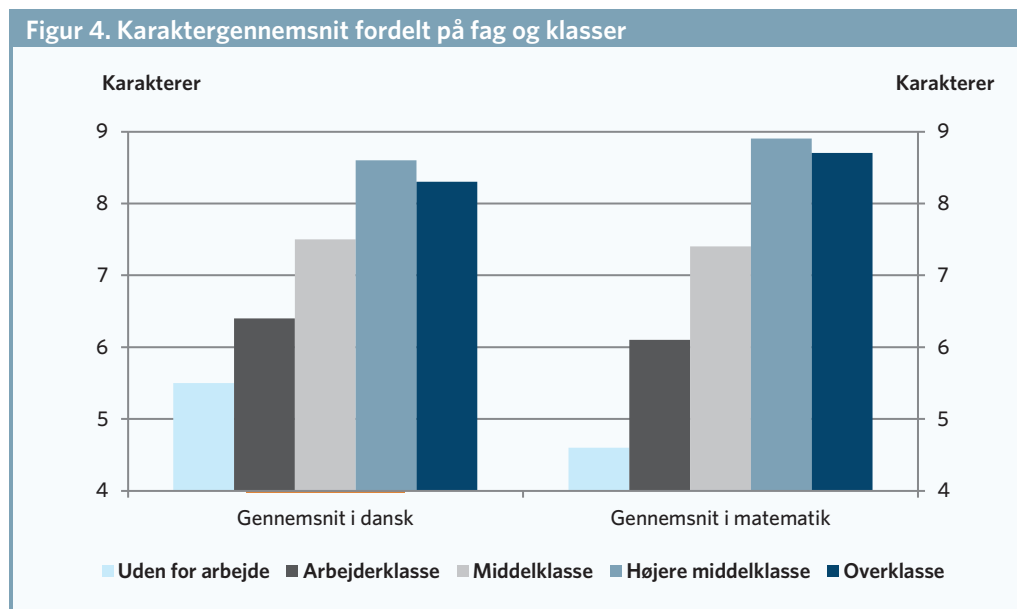
At der er en knap så blandet elevsammensætning, har betydning for den sociale mobilitet. Socialt blandede skoler skaber en klassekammerateffekt, hvor de uddannelsesvante løfter de knap så uddannelsesvante. Det kan være en af årsagerne til, at skolesystemet ikke formår at få udjævnet forskellene i højere grad.

⊙ Den knap så blandede elevsammensætning har betydning for den sociale mobilitet

Næsten halvdelen af overklassens klassekammerater er selv fra eliten

Figur 4 viser, at karaktergennemsnittet stadig er ulige fordelt på klasserne ved afgangsprøverne i dansk og matematik i 9. klasse. Vi ser altså store forskelle i karakterer gennem hele børnenes skolegang.

⓪ Karaktergennemsnittet er stadig ulige fordelt i 9. klasse



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Børnenes faglige niveau i dansk og matematik er helt essentielt for, om de får en erhvervskompetencegivende uddannelse – både når det gælder erhvervsfaglige og videregående uddannelser. Det kan skyldes flere ting, såsom at man bliver begrænset pga. karaktermure gennem uddannelsessystemet, og samtidig om man har forventninger og motivation til at tage en uddannelse efter at have oplevet nederlag i folkeskolen.

⓪ Børns faglige niveau i dansk og matematik er essentielt for, om de får en uddannelse

Vi skal skabe socialt blandede skoler, investere mere i folkeskolen og styrke indsatsen overfor de børn, som klarer sig mindre godt

Det er vigtigt, at vi får løftet alle børn i dansk og matematik – både for den enkelte og for samfundet. Derfor skal vi skabe socialt blandede skoler, investere mere i folkeskolen og styrke indsatsen overfor de børn, som klarer sig mindre godt. Derudover kræver det samtidig en målrettet og tidlig indsats, hvis vi skal sikre, at alle børn, uanset baggrund, har samme muligheder i livet.

⓪ For at løfte alle børn skal vi skabe blandede skoler, investere i folkeskolen og have en målrettet og tidlig indsats

Samtidig skal man være opmærksom på, at uddannelsessystemet favoriserer børn fra boglige hjem blandt andet i form af manglende vægt på praksisfaglige fag. En del studier peger blandt andet på, at uddannelsessystemet har en bestemt kultur, gør brug af sproglige koder og underviser på

⓪ Uddannelsessystemet favoriserer børn fra boglige hjem

bestemte måder, som giver hjemmebane til uddannelsesvante elever (Ulriksen m.fl. 2009). Det er en af årsagerne til, at skolen burde blive mere praksisorienteret.

Børnenes naboer er deres sociale spejlbilleder

Det er ikke kun i løbet af skoletiden, at klasserne adskiller sig, men også uden for hjemmet i nabolaget. Vi ved, at de sociale klasser bor i forskellige områder og kommuner. Forskellene kommer til udtryk i, hvem børnenes naboer er.

⓪ Klasserne bor geografisk opdelt

Vi har undersøgt, hvilke naboer et barn har som 6-årig. Barnets klasse er opgjort efter forældrenes klasse. Når vi opgør naboerne, er det på familieniveau. Det vil fx sige, at børn af forældre i arbejderklassen vil tælle som en nabo i arbejderklassen. Derimod er personer over 59 år ikke medregnet som en af de 100 nærmeste naboer, og det er studerende heller ikke. Når vi tager dem med i analysen, ser vi, at ældre fordeler sig meget ligeligt mellem hver af klasserne, og de påvirker derfor ikke de præsenterede forskelle mellem klasserne.

⓪ Vi undersøger, hvilke naboer et barn har som 6-årig fordelt på socialklasser

Boks 1. Sådan har vi undersøgt de 100 nærmeste naboer

Kvadratnettet

AE har udviklet en metode til at finde Danmarkskortet i små geografiske enheder. Først er der spændt et net ud over landet bestående af kvadrater af 100 x 100 meter. Hvis der findes mindre end 100 personer inden for et kvadrat, kobles det sammen med andre kvadrater, der grænser op til, såkaldte "naboer". Når processen er afsluttet, er Danmarkskortet inddelt i små geografiske enheder på ned til 100 x 100 meter. Da befolkningstætheden er størst i byerne, er det samtidig her, at størrelsen på de geografiske enheder er mindst – det giver den største geografiske præcision. Uden for byerne og i landdistrikter kan de geografiske enheder strække sig over større områder. De kan dog aldrig gå over hav, hvorfor øerne er velafgrænsede. Det er desuden lavet en regel for, hvor upræcist et område er defineret. Det betyder, at områder, hvor forholdet mellem det beboede areal og arealet af det minimale omkringliggende konvekse område er under 0,4, er frasorteret.

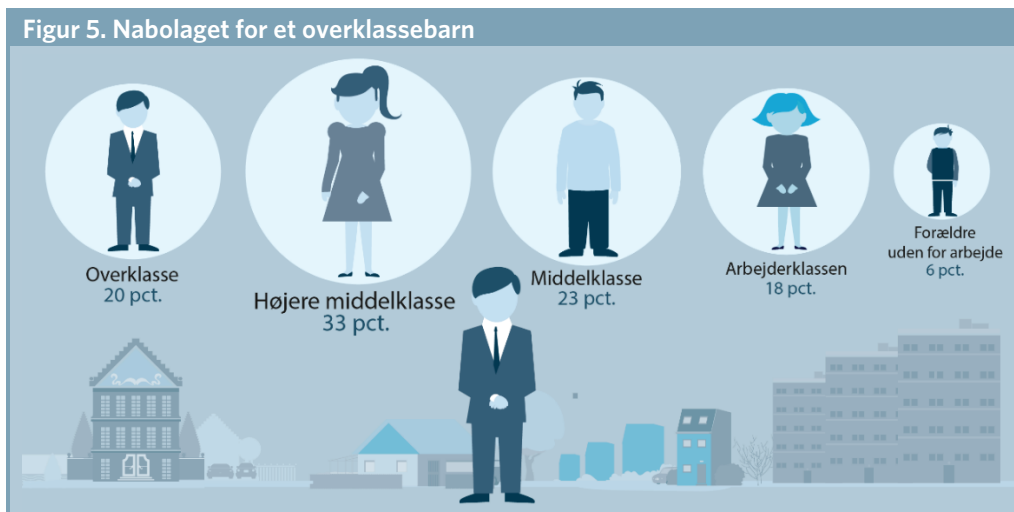
Datagrundlag

Analysen omfatter børn, der er født i 2010, og vi undersøger, hvilke naboer de har som 6-årige, altså i 2016. Datasættet indeholder i alt 58.900 børn. Når vi opgør børnene på klasseniveau, ser vi på den primære klasse, deres forældre har været i, fra børnene er 0 til 6 år.

Når vi dykker ned i, hvem klassernes 100 nærmeste naboer er, ser vi tydelige klasseforskelle på tværs af alle sociale klasser. Vi ser opdeltede kvarterer.

Blandt de 100 nærmeste naboer er mere end halvdelen af naboerne til overklassens børn selv fra enten overklassen eller den højere middelklasse

Figur 5 viser nabolaget for et overklassebarn. Over 50 pct. af overklassebørns naboer er selv i overklassen og den højere middelklasse. Samlet udgør de to klasser dog kun omkring 20 pct. Der er altså tale om en stor overrepræsentation af familier, der ligner dem selv, for overklassens børn.



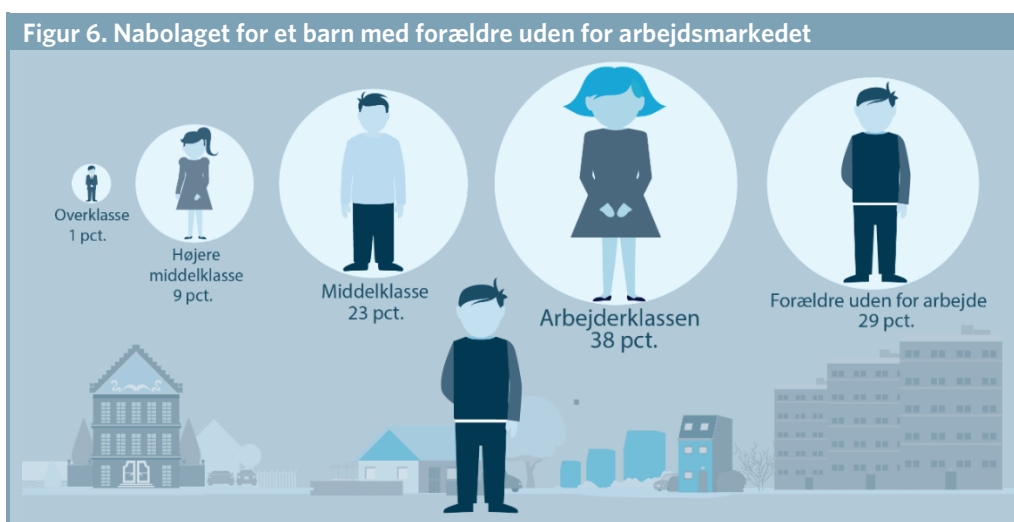
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Modsat er det blandt børn, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, kun 10 pct. af de 100 tætteste naboer, som er fra overklassen og den højere middelklasse. Dermed er det kun halvt så sandsynligt for børn fra klassen uden for arbejdsmarkedet at møde overklassen eller den højere middelklasse blandt naboerne som for den gennemsnitlige dansker.

⊙ Børnenes nabolag består i høj grad af naboer, der er sociale spejlbilleder

Samtidig er der 29 pct. af naboerne til børn, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, der kommer fra klassen uden for arbejdsmarkedet. Det er en stærk overrepræsentation, da klassens størrelse kun er på ca. 13 pct. Figur 6 viser nabolaget for et barn med forældre uden for arbejdsmarkedet.

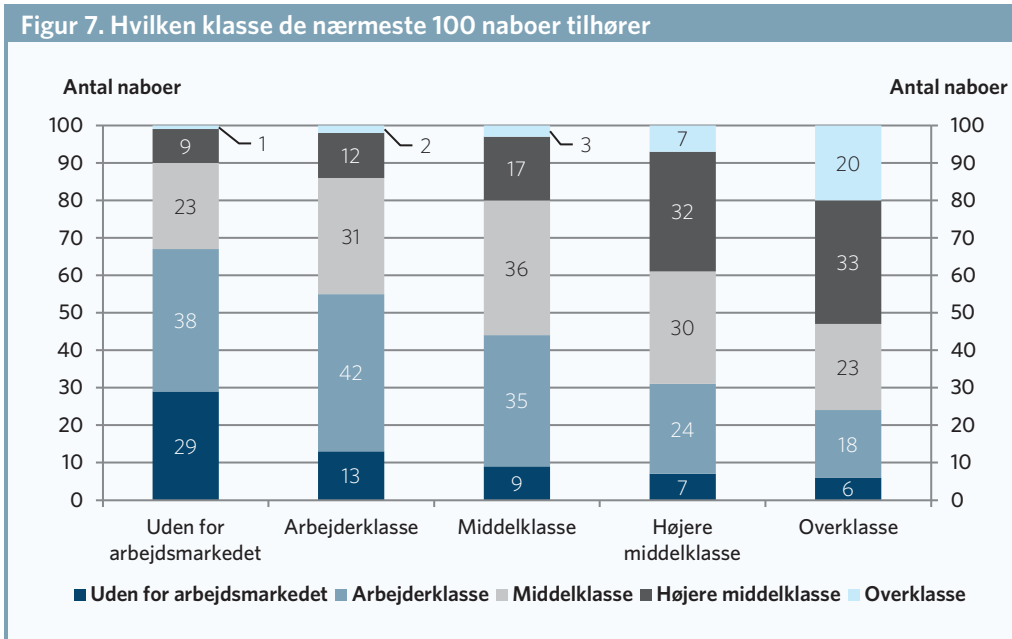
⊙ 29 pct. af naboer til klassen uden for arbejdsmarkedet er selv uden for arbejdsmarkedet



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den positive side af historien er, at danske børn bor sådan, at de potentielt kan møde børn fra alle sociale lag i samfundet. Alle klasser er nemlig repræsenteret i et eller andet omfang i de sociale klassers nabolag. Hos børnene af klassen uden for arbejdsmarkedet er overklassen dog et sjældent syn. Figur 7 viser et barns 100 nærmeste naboer fordelt efter de sociale klasser.

⊙ Alle klasser er dog repræsenteret i de sociale klassers nabolag



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Det nærmeste nabolag for børn i de sociale klasser er præget af en klasses polarisering. Det er et udtryk for, at børn i mindre grad møder andre på tværs af sociale skel. Et mindsket socialt møde betyder mindre erfaringsudveksling mellem samfundets grupper (Olsen 2015). Vi risikerer, at børnene mister forståelse og tillid på tværs af sociale forskelle. Det kan true sammenhængskraften i Danmark.

⊙ Nabolaget er præget af klasses polarisering. Det mindskede sociale møde kan true sammenhængskraften

Klasseprægede boligformer - lejer eller ejer?

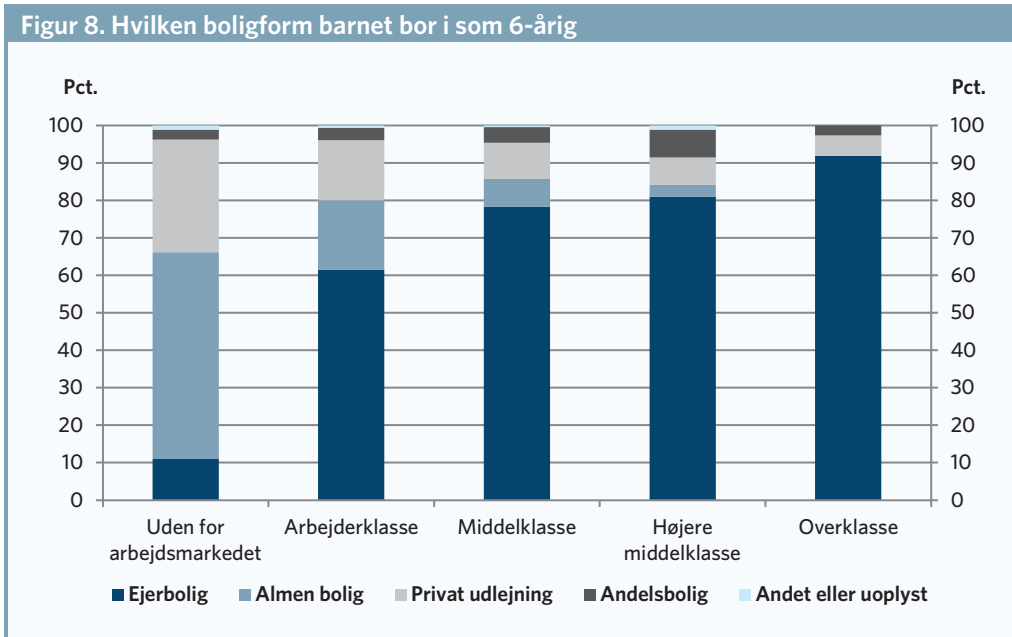
En af grundene til de meget opdelte kvarterer kan være, at forskellige boligtyper ikke er blandet nok. Det vil sige, om man fx bor i en almen- eller ejerbolig. Vi undersøger, hvilke boligformer børn i de sociale klasser bor i.

⊙ De opdelte kvarterer kan skyldes, at boligtyper ikke er blandet nok

Næsten ingen fra overklassen eller den højere middelklasse bor i almen bolig

Figur 8 viser, hvilken boligform børnene bor i som 6-årig. Figuren viser, at ca. 55 pct. børn af klassen uden for arbejdsmarkedet bor i en almen bolig, mens nærmest ingen fra overklassen eller den højere middelklasse bor i almen bolig. Vi ser også, at ca. 18 pct. af arbejderklassen er bosat i en almen bolig.

⊙ Ca. 55 pct. børn af klassen uden for arbejdsmarkedet bor i en almen bolig



Anm: Figuren viser, hvilken boligform barnet bor i på baggrund af ejendommens ejerforhold. Opgjort for børn født i 2010. "Andet eller uoplyst" dækker hovedsageligt over kommunalt eller statsligt ejede ejendomme.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

På den måde spiller boligpolitik en rolle i forhold til, i hvor stort omfang klasserne bor i opdelt kvarterer. Hvis den førte boligpolitik medfører, at almene boliger ikke blandes nok med ejerboliger, så vil den direkte konsekvens være, at man lever mere opdelt.

⓪ Vi skal sikre blandede boliger, hvis vi skal gøre op med den geografiske segregering

Vi skal sikre blandede boliger, hvis vi skal gøre op med den geografiske segregering

Det er derfor vigtigt, at vi sikrer blandede boliger på tværs af ejerformer og størrelser, hvis vi skal gøre op med den geografiske segregering.

Bor børnene med mor og far

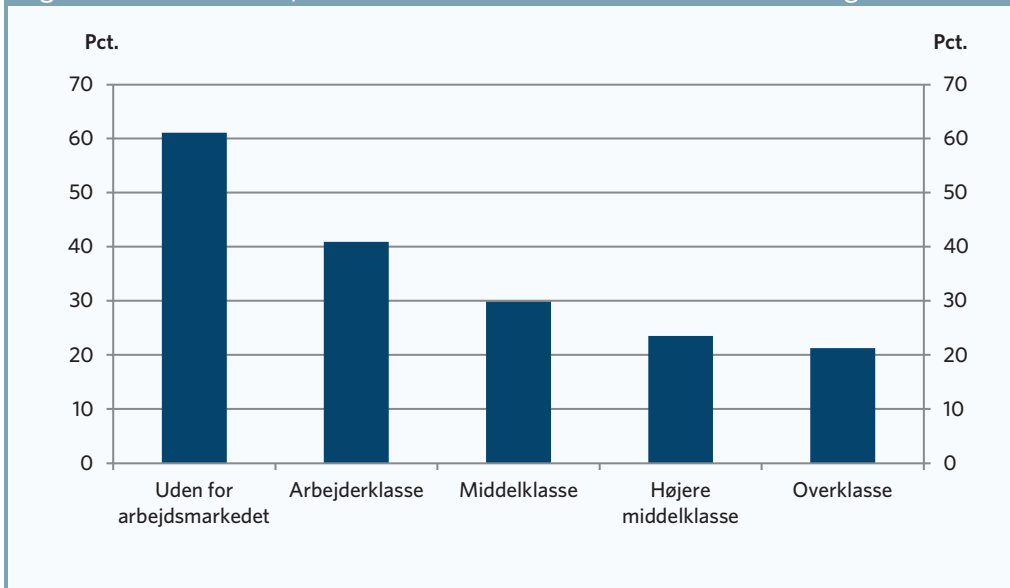
I hjemmet adskiller klasserne sig også ud over det, at man bor i forskellige boligformer. Vi ser, at opvækstvilkårene er forskellige på tværs af de sociale klasser, når vi kigger på familiekonstruktion. I figur 9 undersøger vi andelen af børn, der bor med kun én af deres forældre som 15-årig.

⓪ Opvækstvilkårene er også forskellige, når vi kigger på familiekonstruktion

Af figuren fremgår det, at hele 61 pct. af børnene, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, bor med kun én af deres forældre. Samtidig bor 21 pct. af overklassebørnene med kun én af deres forældre. Det er næsten en tredobling til forskel.

⓪ Tredoblet forskel, når vi ser på, hvem der bor med kun én af deres forældre

Figur 9. Andelen af børn, der bor med kun én af deres forældre som 15-årig



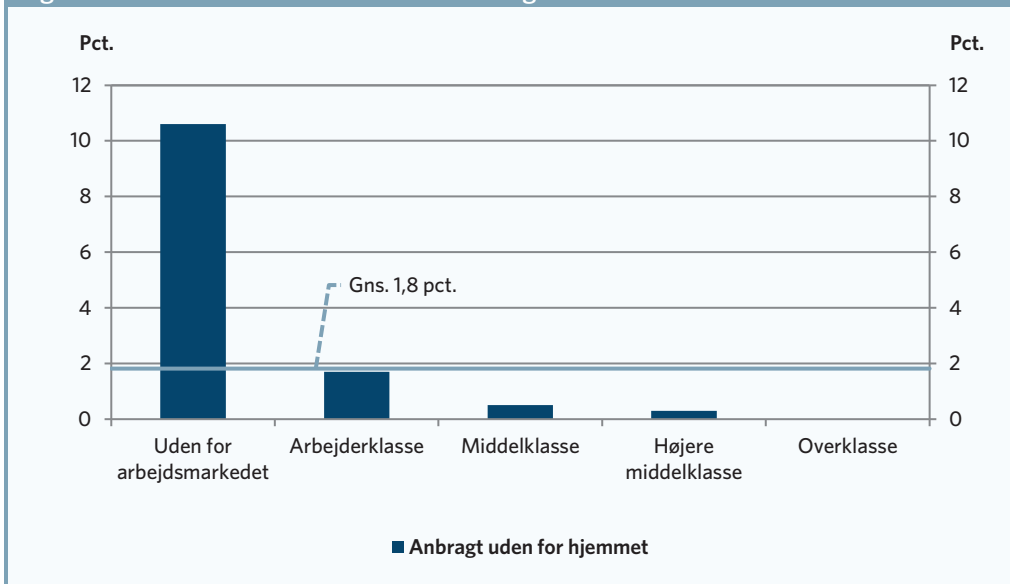
Anm.: Figuren viser andelen af børn, der bor med kun én af deres juridiske forældre. Det er er således ikke kun enlige forældre, der indgår i opgørelsen, men også forældre som eksempelvis har fundet en ny partner.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Nu hvor vi har kortlagt, om børnene bor med begge deres forældre, er det interessant at undersøge, om børnene i de sociale klasser overhovedet bor sammen med nogen af deres forældre. Figur 10 viser andelen af børn i de forskellige sociale klasser, som er blevet anbragt. Her ses det, at hvert 10. barn af forældre, som er uden for arbejdsmarkedet, er blevet anbragt. Det er langt over gennemsnittet, som ligger på 1,8 pct.

⊙ Hvert 10. barn af forældre uden for arbejdsmarkedet er anbragt

Figur 10. Andelen af børn der er blevet anbragt



Anm.: Se boks 1 for metode. Figuren viser, hvor stor en andel af børn, der er vokset op i de forskellige klasser, som er blevet anbragt uden for hjemmet senest i det 15. kalenderår efter fødslen. Opgørelsen omfatter generation 2000/2001.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Det hænger sammen med, at en opvækst med forældre uden for arbejdsmarkedet ofte ledsages af trænge økonomiske kår, sociale problemer og udsathed, hvilket i yderste tilfælde kan betyde, at barnet anbringes uden for hjemmet. Dette sætter spor gennem livet. Undersøgelser viser blandt andet, at tidligere anbragte børn i mindre grad har en uddannelse eller en arbejdsmarkedstilknytning. De har samtidig et dårligere helbred eller har begået mere kriminalitet end deres jævnaldrende (Mølholt, Anne-Kirstine 2014:247).

⊙ Det sætter spor gennem livet at opleve sociale og økonomiske problemer i barndommen

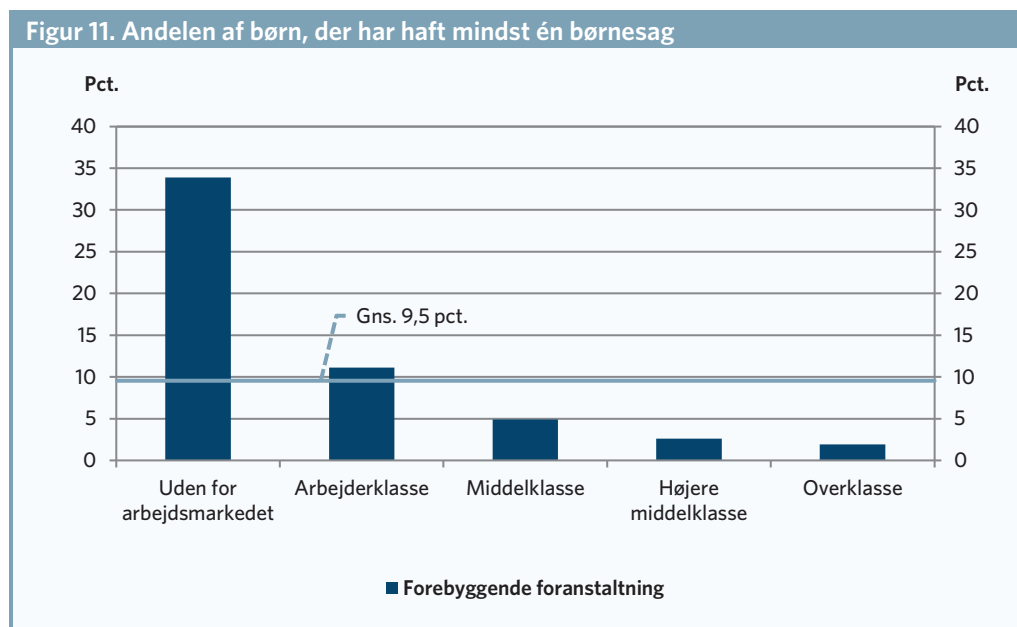
Hvert 3. barn i klassen uden for arbejdsmarkedet har haft en forebyggende foranstaltning

Figur 11 viser andelen af de børn, som er vokset op i de forskellige klasser, der har haft en børnesag, hvilket omfatter omstændigheder, hvor socialforvaltningen har iværksat en forebyggende foranstaltning. Det er en klar indikation af, at barnets trivsel er ringe i eller uden for hjemmet. Her ses også forskelle på tværs af klasserne.

⊙ Andelen med børnesager er meget skævt fordelt

Som det fremgår af figuren, har hvert 3. barn i klassen uden for arbejdsmarkedet haft en forebyggende foranstaltning, mens det gælder for hvert 10. af arbejderklassens børn. Hvis vi derimod ser på den højere middelklasse og overklassen, er det omkring 2 pct. af børnene, der har haft en børnesag.

⊙ Hvert 3. barn af klassen uden for arbejdsmarkedet har haft en børnesag, mens det kun gælder for 2 pct. hos eliten



Anm.: Se boks 1 for metode. Figuren viser, hvor stor en andel af børn, der er vokset op i de forskellige klasser, som har haft mindst én forebyggende foranstaltning til og med det 15. kalenderår efter fødslen. Opgørelsen omfatter generation 2000/2001.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Der er undersøgelser, som viser, at forældrenes baggrund påvirker børnenes fysiske og psykiske sundhed, sociale relationer og fritidsaktiviteter (Mølholt, Anne-Kirstine 2014:273). Det tyder på, at socialpolitikken skal have et langt større fokus end hidtil.

⓪ Socialpolitikken skal have et langt større fokus

En tidlig vej mod kriminalitet

Boligområder med en høj koncentration af socialt udsatte og folk uden mange ressourcer skaber også vanskelige opvækstvilkår for børnene. Der kan opstå hårde miljøer. Forskning viser, at unge i problemramte boligområder oftere kommer ud i kriminalitet end andre unge med samme baggrund (Møller & Larsen 2016:449). Disse miljøer kan blandt andet påvirke børnene fra en tidlig alder og kan have konsekvenser, der trækker ind i resten af deres liv. Kriminalitet tillært og udøvet i ungdomsårene øger sandsynligheden for at gøre det senere i livet (Jacobsen 2014: 457).

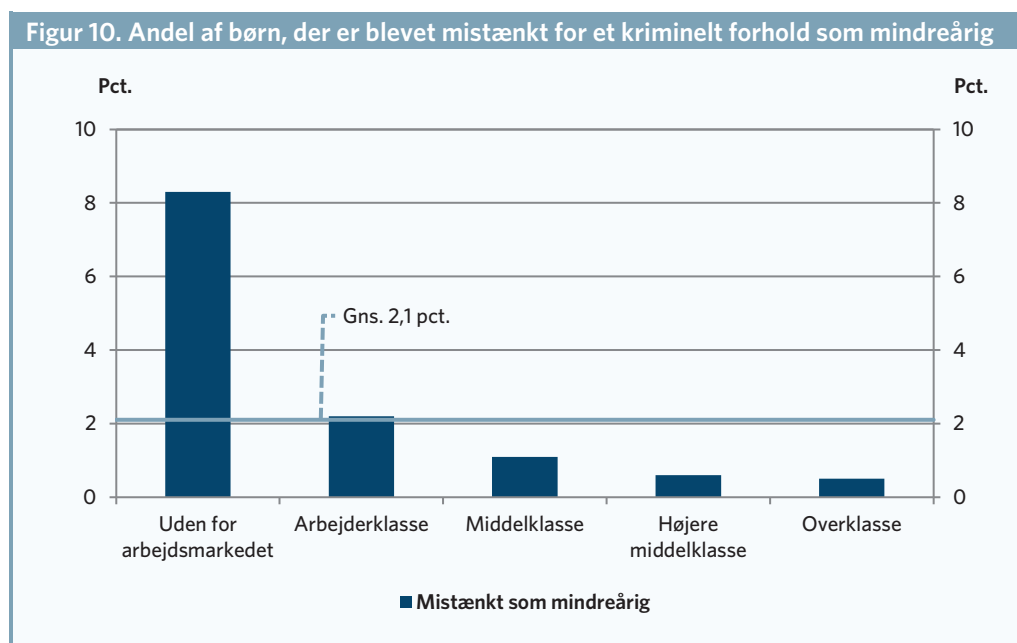
⓪ Problemramte boligområder kan påvirke børnene til en tidlig vej mod kriminalitet

Af figur 12 fremgår det, at børnenes risikoadfærd – i dette tilfælde om barnet er blevet mistænkt for et kriminelt forhold som mindreårig – hænger sammen med, hvilken socialklasse deres forældre tilhører. Der er altså en social slagside i ungdomskriminalitet.

⓪ Om man er blevet mistænkt for et kriminelt forhold som mindreårig, hænger sammen med ens klasseslægtninges forhold

Over 8 pct. af børnene, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, er blevet mistænkt som mindreårig. Vi ser også, at ca. 2 pct. af arbejderklassens børn er blevet mistænkt for et kriminelt forhold, mens meget få af elitens børn er blevet mistænkt som mindreårig.

⓪ Børn, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, er i højere grad mistænkt som mindreårig



Anm: Figuren viser andelen af børn, der er blevet mistænkt af politiet mindst én gang for et kriminelt forhold som mindreårig.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

At vi lever opdelt forstærker en negativ spiral. For at imødegå den negative sociale arv fra opdelt boligområder bør der blandt andet fokuseres på at sikre blandede ejerformer og boligstørrelser i boligbyggeri. Kommuner, som ikke har en høj andel af almene boliger, bør også forpligtes til at

⓪ At vi lever opdelt forstærker en negativ spiral

oprette flere. Det vil også fremme en mere blandet elevsammensætning i skolerne, som skaber større social mobilitet.

Opsummering: Klasserne præger opvækstvilkårene i barndommen

Der tegner sig et billede af, at der er flere forskellige opvækstvilkår gennem barndommen i de sociale klasser. Det gælder både, om man går på privatskole, og hvem ens klassekammerater er. Selvom børnene møder andre børn på tværs af sociale forskelle, så er der en skæv fordeling. Det afspejles også af, hvilke naboer man har. Man vil i højere grad møde sine sociale spejlbilleder. Det kan blandt andet skyldes, at almene boliger og ejerboliger ikke er blandet nok. Derfor skal vi tage boligpolitikken langt mere seriøst, hvis vi skal have et opgør med den geografiske segregering. Kommuner, som ikke har en høj andel af almene boliger, bør også forpligtes til at oprette flere. Det vil også fremme en mere blandet elevsammensætning, som skaber øget social mobilitet.

⊙
Børnene møder i høj grad deres sociale spejlbilleder i skole og nabolag

I hjemmet adskiller opvækstvilkårene sig også. Der er forskel på, om man bor med begge sine forældre og endda med nogen af sine forældre. Især børn, hvis forældre er uden for arbejdsmarkedet, har oplevet udsathed i form af anbringelser og børnesager. Vi skal i højere grad investere i børnene både gennem en aktiv socialpolitik og i de offentlige institutioner, som fx daginstitutioner og folkeskolen. Allerede i barndommen ser vi disse skæve opvækstvilkår afspejle sig i børnenes chancer i livet. Det gælder både, når vi ser på karakterer i løbet af skolen, og om man er kommet ud på en tidlig kriminel vejbane. Det tyder således på, at den sociale arv stadig eksisterer i Danmark.

⊙
I hjemmet adskiller opvækstvilkårene sig også. Vi skal investere i børnene, så de skæve opvækstvilkår ikke afspejler sig i børnenes chancer i livet

Litteraturliste

Heckman, J.J. (2006). Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children. *Science*, 312:1900-1902.

Heckman, J.J. & Masterov, D.V. (2007). The Productivity Argument for Investing in Young Children. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 29:446-493.

Jacobsen, Hviid Michael. (2014). "Kriminalitet", i Greve, Bent, Anja Jørgensen & Jørgen Elm Larsen: *Det Danske Samfund*. København: Hans Reitzels Forlag. Kap. 17, s. 447-470.

Jæger, Meier Mads & Anders Holm. (2007). Does Parents' Economic, Cultural, and Social Capital Explain the Social Class Effect on Educational Attainment in the Scandinavian Mobility Regime? *Social Science Research*, Vol. 36, No. 2, pp. 719-744.

Mølholt, Anne-Kirstine. (2014). "Opvækstvilkår", i Greve, Bent, Anja Jørgensen & Jørgen Elm Larsen: *Det Danske Samfund*. København: Hans Reitzels Forlag. Kap. 10, s. 263-281.

Møller, Hornemann Møller & Jørgen Elm Larsen (red). (2016). *Socialpolitik*. København: Hans Reitzels forlag.

Olsen, Lars. (2005). *Det delte Danmark*. København: Gyldendal.

Ulriksen, Lars, Susanne Murning & Aase Bitsch Ebbensgaard. (2009). Når gymnasiet er en fremmed verden. *Eleverfaringer - social baggrund - fagligt udbytte*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

2 KAPITEL

Dine forældres klasse har stor betydning for din uddannelse

Når de unge begynder at stå på egne ben, ser vi, at der er forskel på, hvornår de flytter, hvilken boligform de flytter ind i, og hvilken uddannelse de får. Der er en tydelig sammenhæng mellem socialklasse som barn og uddannelse som 30-årig. Store dele af arbejderklassens børn får selv en erhvervsuddannelse, og mange af akademikernes børn får en lang videregående uddannelse. Børn fra klassen uden for arbejdsmarkedet får oftest ingen uddannelse. Som 30-årige er rigtig mange af de unge endt i samme klasse, som de er vokset op i.

Når de unge begynder at stå på egne ben, ser vi, at der er forskel på, hvor mange værktøjer de unge har fået med hjemmefra. Hvornår flytter de unge hjemmefra? Hvad flytter de ind i? Hvordan klarer de sig på uddannelsesinstitutionerne?

Unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet flytter tidligst hjemmefra

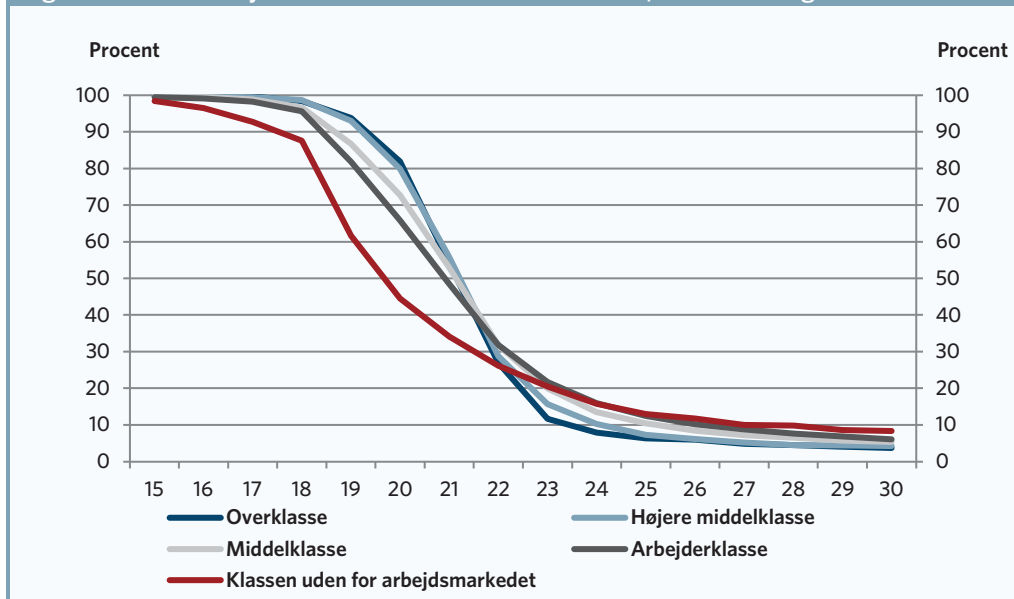
Det første, vi undersøger, er, hvornår de unge flytter hjemmefra, da det for mange er her, deres voksenliv så småt begynder.

Figur 1 viser, hvor stor en andel af de unge der er hjemmeboende, fordelt efter social klasse og forskellige aldre. Vi har undersøgt årgangen født i 1986 og fulgt dem, fra de er 15 år, til de er 30 år for at se, hvornår de flytter hjemmefra.

Den klasse af unge, der skiller sig mest ud fra de øvrige, er klassen uden for arbejdsmarkedet. Det er interessant, at det er den gruppe, der flytter tidligst hjemmefra og har færrest hjemmeboende, indtil der sker et skift ved omkring 22-års alderen. Herefter er klassen uden for arbejdsmarkedet den gruppe med flest hjemmeboende. Over 8 pct. af de unge med forældre uden for arbejdsmarkedet er stadig hjemmeboende, når de fylder 30 år.

① Flest unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet flytter tidligt hjemmefra

Figur 1. Andelen af hjemmeboende fra hver socialklasse, for 15-30-årige



Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år. Figurene indeholder data fra 1.500 unge fra overklassen, 5.000 unge fra den højere middelklasse, 16.600 unge fra middelklassen, 24.700 fra arbejderklassen og 2.800 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 51.000 unge. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Det fortæller en historie om, at unge i høj grad flytter tidligt hjemmefra i hjem med få ressourcer. Dette kan der være flere årsager til. Enten at få økonomiske ressourcer gør, at det er mere rentabelt for familien som helhed, hvis store børn flytter hjemmefra. Eller at det, der gør, at forældrene ikke er i arbejde, fx forældrenes sygdom, gør, at det også er nemmere for barnet at flytte hjemmefra i en tidlig alder frem for at blive boende.

4 ud af 10 unge fra overklassen flytter i privat leje

I det følgende ser vi nærmere på, hvilken type bolig de unge flytter ind i, når de flyver fra reden. Her er der flere faktorer, der kan spille ind. De unge, der har mulighed for at købe en bolig selv, vil typisk være nogen, der har en stor børneopsparing med hjemmefra, hvis forældre har mulighed for at stille sikkerhed for deres boliglån, eller flytter hjemmefra i en senere alder.

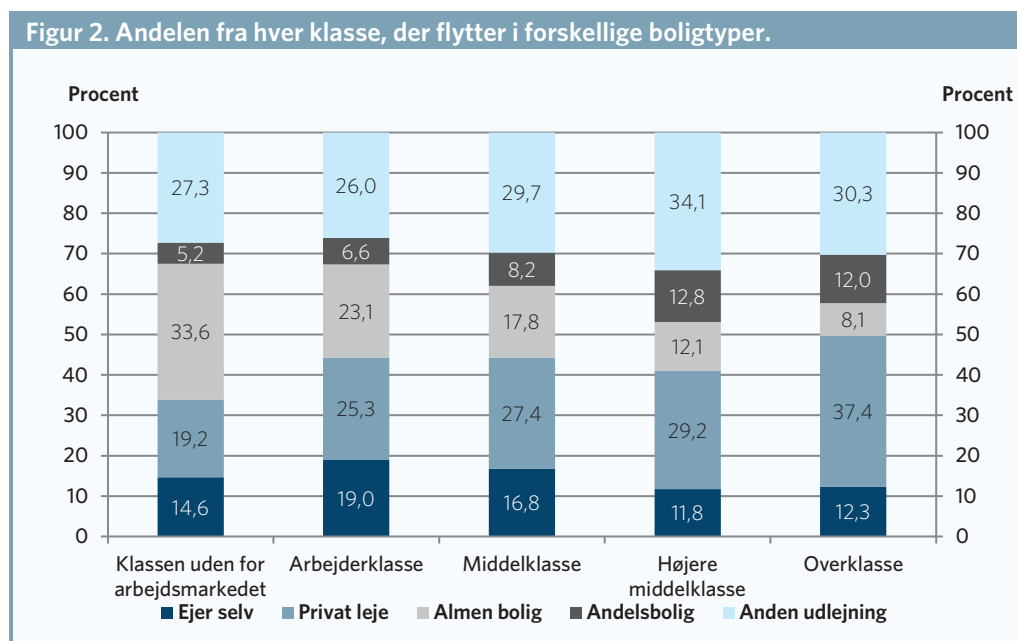
Unge, der flytter i en almen bolig, er typisk unge, der har været skrevet op længe, hvis det drejer sig om en større by, eller som flytter i en ungdomsbolig.

⓪ Børneopsparing, netværk og opskrivning på ventelister påvirker unges muligheder, når de flytter hjemmefra

Der er også en gruppe af unge, der flytter i privat udlejning. Det kan være svært at komme ind på det private udlejningsmarked, da der er mange om buddet, og priserne typisk er høje og svære for unge at betale. Derfor kan disse unge opdeles i to grupper. De, der er heldige, og de, der har det rigtige netværk. Det rigtige netværk kan i denne forbindelse fx være forældre, der køber en bolig til deres barn, som dermed kan leje ejerboligen.

Den sidste gruppe er unge, der flytter på kollegium. Disse unge skal være i gang med en uddannelse.

Figur 2 viser en opgørelse over, hvilken bolig der er den første, som de unge flytter til, efter de er flyttet hjemmefra.



Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år. Figurerne indeholder data fra 1.400 unge fra overklassen, 4.800 unge fra den højere middelklasse, 15.900 unge fra middelklassen, 23.700 fra arbejderklassen og 2.700 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 51.000 unge, der er flyttet hjemmefra, fra de var mellem 15 og 30 år.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Over en tredjedel af de unge, der er vokset op i klassen uden for arbejdsmarkedet, flytter i en almen bolig, første gang de flytter hjemmefra. Det vil typisk også være de børn, der er vokset op i almene boliger.

① Mere end hver tredje ung fra klassen uden for arbejdsmarkedet flytter hjemmefra til en almen bolig

Jo længere uddannelse ens forældre har haft, og jo mere de har tjent, jo mindre er sandsynligheden for, at de unge flytter i en almen bolig, når de flytter hjemmefra første gang

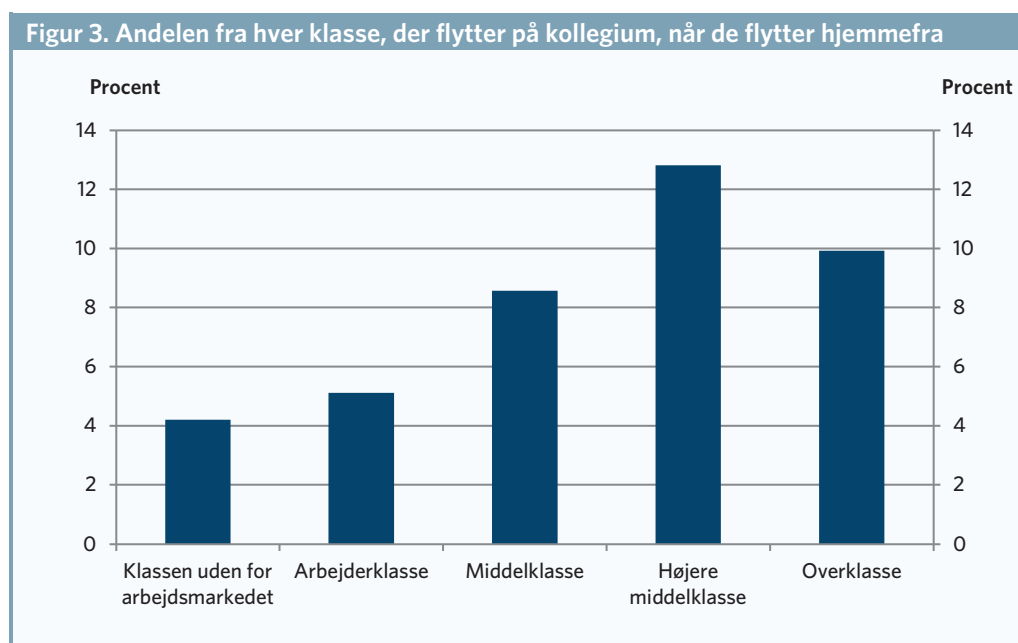
Den hyppigste boligtype for overklassen er privat udlejning. Det er næsten 4 ud af 10, der flytter ind i privat udlejning, første gang de flytter hjemmefra. Dette tyder på, at det enten er forældrelejligheder, boliger der er meget dyre, eller boliger der kræver det rigtige netværk. Kun en fjerdedel af arbejderklassens unge og en femtedel af klassen uden for arbejdsmarkedets unge flytter i en privatudlejningsbolig som første bolig, efter at de er flyttet hjemmefra.

① Den hyppigste boligtype for overklassens unge er privat udlejning, som fx kan være forældrebo

En mulig første bolig for unge, når de flytter hjemmefra, er kollegium. Kollegierne kan være ejet og organiseret på mange måder, fx almene boliger, selvejende institutioner, ejet af fonde eller legater eller et aktieselskab. Kollegierne kan have forskellige betingelser for, hvem der har lov til at flytte ind, men fælles for dem alle er, at de unge skal være under uddannelse. Figur 3 viser andelen fra hver klasse, der har kollegium som den første bolig, første gang de flytter hjemmefra.

Af figur 3 ses, at det især er den højere middelklasse og overklassen, der benytter sig af kollegierne. Det ses, at det er tre gange så hyppigt, at den højere middelklasse flytter på kollegium, som det er for klassen uden for arbejdsmarkedet.

⓪ Især den højere middelklasse og overklassen benytter sig af kollegierne



Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år. Figurerne indeholder data fra 1.400 unge fra overklassen, 4.800 unge fra den højere middelklasse, 15.900 unge fra middelklassen, 23.700 fra arbejderklassen og 2.700 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 51.000 unge, der er flyttet hjemmefra, fra de var mellem 15 og 30 år. Figuren medtager kun unge, der har kollegium som den første adresse, første gang de flytter hjemmefra.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Forskellen kan til dels skyldes, at der på mange kollegier er lang ventetid. Dette betyder, at de unge, der kan vente med at flytte, til de får en plads på et kollegium, er de unge, der har en situation derhjemme, der er stabil nok til, at de kan blive boende hos forældrene.

Derudover kræver de lange ventelister også, at de unge skriver sig op i god tid. En anden årsag til, at der er så stor forskel i, om de unge benytter kollegium som første bolig efter at være flyttet hjemmefra, er, at de unge som nævnt skal være under uddannelse, og tilbøjeligheden til at tage en uddannelse er ikke lige fordelt mellem de unge i hver af de fem klasser.

⓪ Tilbøjeligheden til at tage en uddannelse er ikke lige fordelt mellem de unge i hver af de fem klasser

Boks 1. Boligform og kollegier

Boligform

For at undersøge, hvilken type bolig de unge flytter ind i som den første efter at være flyttet hjemmefra, ser vi på, hvilket ejerforhold boligen har, og om boligen er udlejet.

Den unge står registreret som boende i henholdsvis en almen bolig og en andelsbolig, hvis ejerforholdet på boligen står registreret som en af disse. Den unge står registreret som boende i en privat lejebolig, hvis boligens ejerforhold er privatpersoner, interessentskab eller en moderejendom (typisk opdelt ejerlejligheder, eller ejendomme som ejes af flere typer ejere), og som samtidig står som udlejet, da det i så fald ikke er ejeren selv, der bor i boligen. Den unge står registreret som boende i en bolig, de selv ejer, hvis boligen er ejet af privatpersoner og ikke udlejet. Derudover skal boligen stå som ikke udlejet, så det dermed er ejeren selv, der bor i boligen. Den sidste kategori er anden udlejning. Dette er, hvis boligen er ejet af en forening, et legat, et aktieselskab eller andet selskab (undtaget interessentskab) og er udlejet. Derudover dækker kategorien over alle boliger, der er ejet af enten en kommune, en region, et amt eller staten.

Flytter på kollegium

For at undersøge, hvor mange af de unge der flytter ind på et kollegium som det første, første gang de flytter hjemmefra, har vi brugt variablene enhedsanvendelse og bygningsanvendelse og set på, hvor mange der flytter i en bolig, der står registreret som et kollegium.

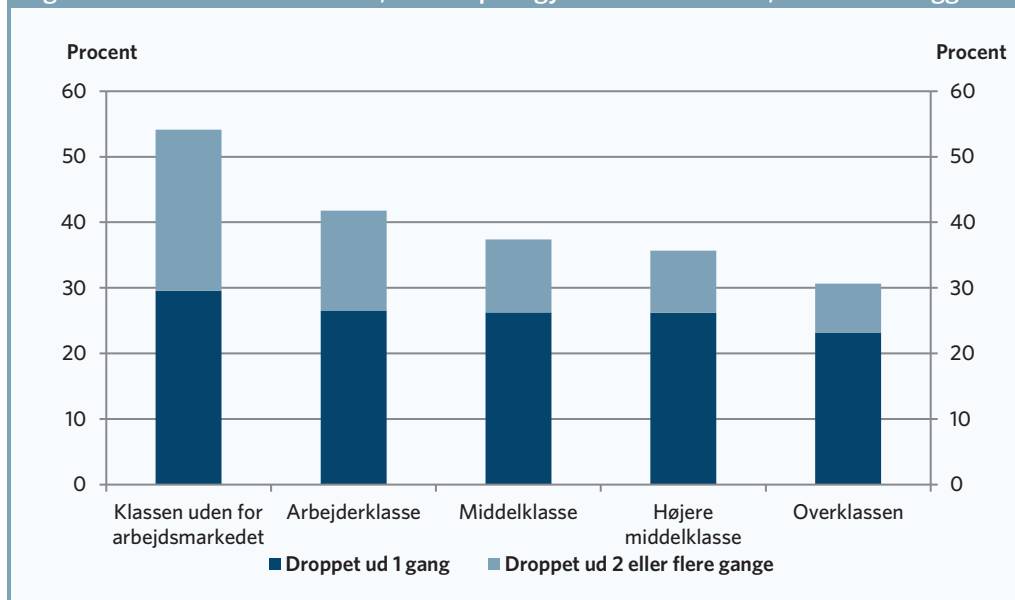
Halvdelen af de unge med forældre uden job bliver de facto ufaglærte

Frem mod at de unge fylder 30, kan vi se en forskel på, hvor godt de får fodfæste i uddannelsessystemet. Figur 4 viser andelen fra hver klasse, der er påbegyndt en uddannelse uden at færdiggøre den, inden de fylder 30.

Det er interessant, at det at droppe ud af én uddannelse er nogenlunde lige normalt for hver klasse, og ligger på mellem 23 pct. for overklassen til lige under 30 pct. for klassen uden for arbejdsmarkedet.

⊙ Det at droppe ud af en uddannelse én gang er relativt lige fordelt mellem klasserne

Figur 4. Andelen fra hver klasse, der har påbegyndt en uddannelse, uden at færdiggøre



Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år. Figurerne indeholder data fra 1.400 unge fra overklassen, 4.800 unge fra den højere middelklasse, 15.900 unge fra middelklassen, 23.700 fra arbejderklassen og 2.700 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 51.000 unge. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ser vi derimod på, hvem der dropper ud af to eller flere uddannelser, er der stor forskel på tværs af de sociale klasser. For overklassen er det mindre end hver 13., der har droppet ud af mere end en uddannelse. For middelklassen og den højere middelklasse er det ca. hver tiende, der er stoppet på

to eller flere uddannelser uden at gøre dem færdige. For arbejderklassen er det ca. hver sjette, der er droppet ud af mere end en uddannelse, mens det for klassen uden for arbejdsmarkedet er hver fjerde, der er stoppet på to eller flere uddannelser uden at gøre dem færdige.

Alle kan opleve at vælge den forkerte uddannelse, eller der kan forekomme livsomstændigheder, der gør, at man bliver nødt til at stoppe på en uddannelse. At så mange flere fra klassen uden for arbejdsmarkedet er droppet ud af mindst to uddannelser viser, at det er sværere for denne gruppe unge at få fodfæste i uddannelsessystemet.

①
Langt flere unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet er droppet ud af flere uddannelser

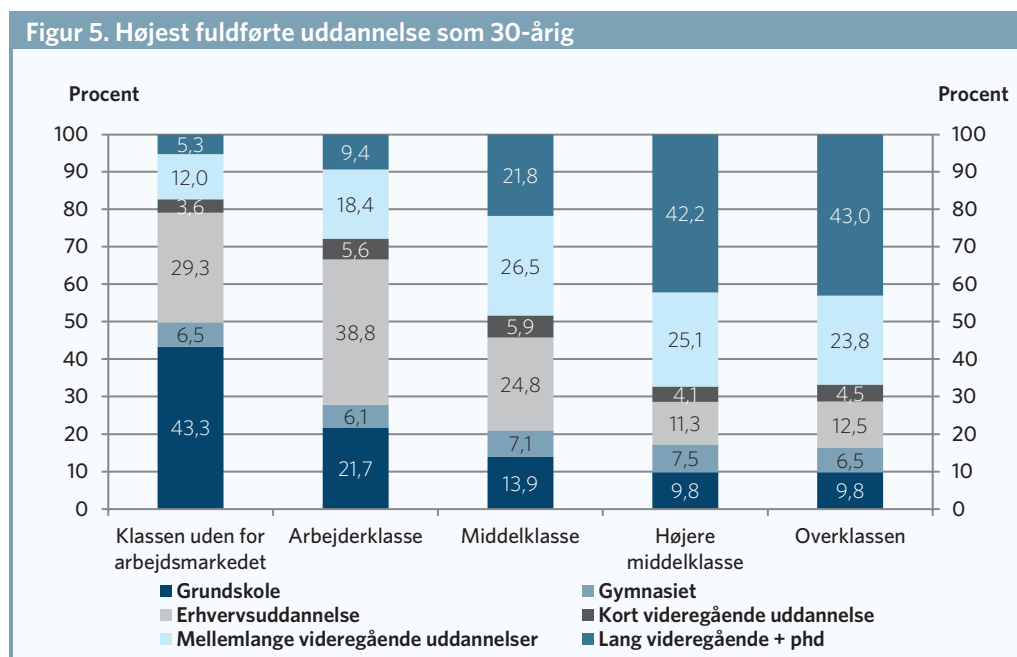
Dette afføder selvfølgelig en forskel i, hvor meget uddannelse personerne i de sociale klasser ender med at få. Figur 5 nedenfor viser, hvad der er klassernes højeste fuldførte uddannelse, når de fylder 30 år.

De unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet skiller sig markant ud: Over 40 pct. er ufaglærte som 30-årige, og en del er ikke kommet videre end gymnasiet

For hver klasse kan vi se den mørkeblå andel i bunden af hver søjle, der indikerer, hvor mange der kun har en grundskoleuddannelse, når de er 30 år. For overklassen og den højere middelklasse er det under hver tiende, der som 30-årig ikke har anden uddannelse end grundskolen. En smule højere ser det ud for middelklassen, mens det for arbejderklassen er omkring hver femte. Klassen uden for arbejdsmarkedet skiller sig her markant ud med over 40 pct., der ikke har færdiggjort andet end grundskolen, når de fylder 30. Den næste andel er personer, der har en gymnasial uddannelse. Den ligger nogenlunde stabilt på tværs af klasserne, på 6-8 pct. Den grå andel dækker over, hvor mange der har en erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse.

①
Der er store forskelle blandt klasserne i forhold til, hvor mange der ikke får en uddannelse ud over grundskolen

HE



Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år. Figurene indeholder data fra 1.400 unge fra overklassen, 4.800 unge fra den højere middelklasse, 15.900 unge fra middelklassen, 23.700 fra arbejderklassen og 2.700 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 51.000 unge.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Af figur 5 fremgår det ligeledes, at det især er de personer, der er vokset op i arbejderklassen, der har taget erhvervsuddannelser. Her er det næsten 40 pct., der har en erhvervsuddannelse. For overklassen og den højere middelklasse er det lige omkring hver ottende, der har en erhvervsuddannelse, mens det for middelklassen og klassen uden for arbejdsmarkedet er omkring hver fjerde.

① Især personer, der er vokset op i arbejderklassen, tager selv en erhvervsuddannelse

De næste tre blokke er de videregående uddannelser. De korte videregående uddannelser fordeler sig nogenlunde jævnt på tværs af klasserne. De mellemlange og især de lange videregående uddannelser er mere skævt fordelt.

Tydligst er det for lange videregående uddannelser. Over 40 pct. af de unge, der er vokset op i overklassen og den højere middelklasse, har en lang videregående uddannelse som 30-årig, mens det samme gør sig gældende for kun lige over 5 pct. af de unge, der er vokset op i klassen uden for arbejdsmarkedet. Middelklassen og arbejderklassen ligger imellem med henholdsvis lidt over hver femte og lidt under hver tiende, der har en lang videregående uddannelse som 30-årig.

① Over 40 pct. af de unge fra overklassen og den højere middelklasse får en lang videregående uddannelse

Mange unge ender i samme klasse, som de er vokset op i

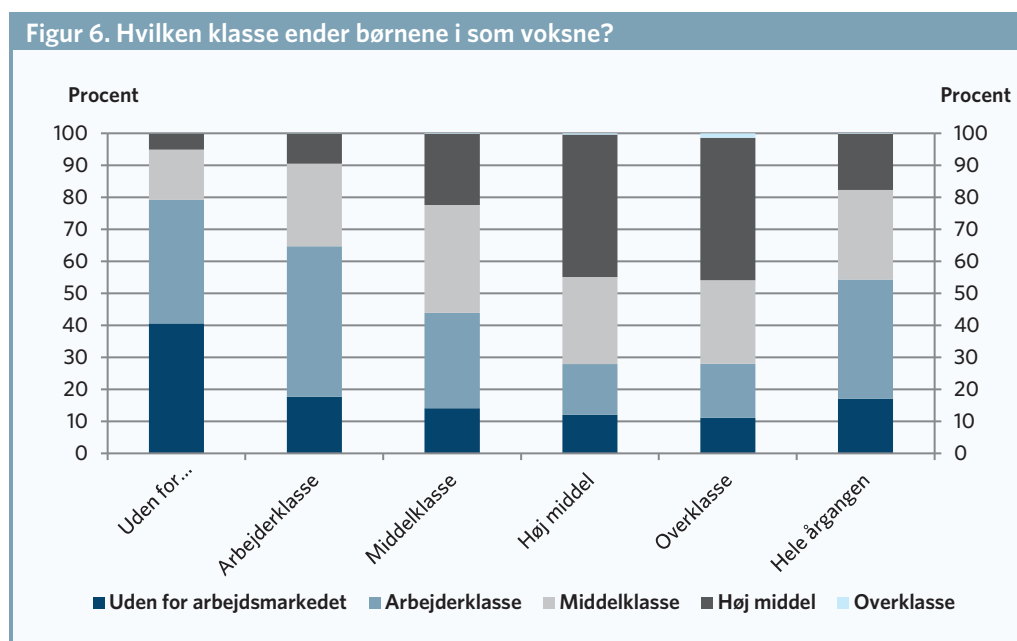
Det sidste, vi ser på for de unge, er, hvilken klasse de selv havner i som voksne. Figur 6 viser for hver af de fem socialklasser, hvilken klasse de er i som 30-årige, samt en søjle for hvordan det samlet ser ud for hele årgangen.

Børn fra overklassen og den højere middelklasse ender i høj grad i den højere middelklasse som voksne. For middelklassebørnene ses det, at den hyppigste klasse som 30-årig er middelklassen, og for arbejderklassebørnene ses ligeledes, at de ofte ender i samme klasse som voksne.

⊙
Børn fra middelklassen ender oftest selv i middelklassen som voksne

Over 40 pct. fra klassen uden for arbejdsmarkedet står som 30-årige selv uden for arbejdsmarkedet

For de børn, der er vokset op i klassen uden for arbejdsmarkedet, kan vi også se, at de oftest havner uden for arbejdsmarkedet som voksne. Her er over 40 pct. af de 30-årige uden for arbejdsmarkedet.



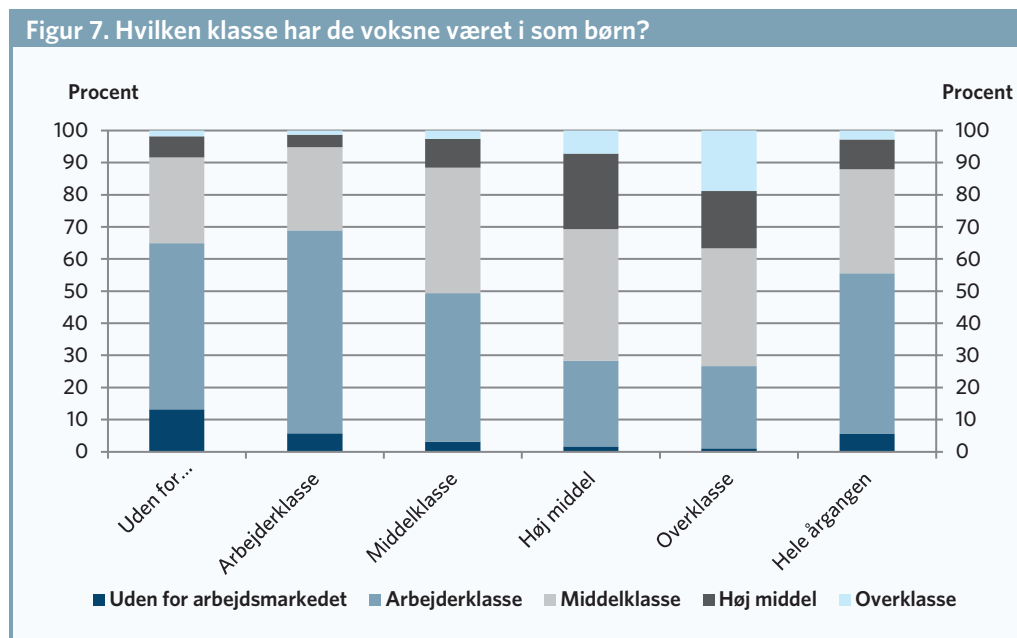
Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år, samt deres socialklasse det år de fylder 30. Figurerne indeholder data fra 1.200 unge fra overklassen, 3.900 unge fra den højere middelklasse, 13.700 unge fra middelklassen, 21.100 fra arbejderklassen og 2.300 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 42.200 unge. Unge, der som 30-årige er studerende, optræder ikke i denne opgørelse.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

En anden måde at opgøre sammenhængen mellem socialklasse som barn og voksen er at se på de voksne og dele dem op i, hvilken socialklasse de havde som børn.

Figur 7 viser, at når vi ser på, hvem der er i overklassen som 30-årig, så er overklassens børn markant overrepræsenteret. Ud af hele årgangen fylder de under 3 pct., mens de for 30-årige i overklassen udgør næsten 20 pct. For både overklassen, den højere middelklasse og middelklassen udgør middelklassebørn omkring 35-40 pct. For arbejderklassen kan vi se, at over 60 pct. er børn fra arbejderklassen. De er dermed en smule overrepræsenteret, da de kun udgør halvdelen af den samlede årgang. For de 30-årige, der står uden for arbejdsmarkedet, kan vi ligeledes se, at børn,

⊙
Ser man på forældrene, findes samme tendens til at havne i samme socialklasse, som man selv er vokset op i

der er vokset op med forældre, der står uden for arbejdsmarkedet, er overrepræsenteret. Ud af hele årgangen fylder de lidt over 5 pct., men i klassen uden for arbejdsmarkedet udgør de over 13 pct.



Anm: Opgjort for generationen født i 1986. Hver klasse er opgjort efter, hvilken klasse der var den mest dominerende, fra barnet var 10 til 15 år, samt deres socialklasse det år de fylder 30. Figurerne indeholder data fra 1.200 unge fra overklassen, 3.900 unge fra den højere middelklasse, 13.700 unge fra middelklassen, 21.100 fra arbejderklassen og 2.300 unge fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt optræder ca. 42.200 unge. Unge der som 30-årige er studerende, optræder ikke i denne opgørelse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Opsummering: Boligforhold og uddannelse i ungdomslivet er præget af opvæksten

Som vi har set, har opvæksten stor betydning, når børn bevæger sig videre ud i ungdomslivet. Er man vokset op i et hjem med forældre i klassen uden for arbejdsmarkedet, er der langt større sandsynlighed for, at man flytter hjemmefra tidligt, end det gælder for de unge fra de øvrige klasser. En almen bolig er en udbredt første boligform for både klassen uden for arbejdsmarkedet og arbejderklassen, mens man særligt blandt unge i overklassen og den højere middelklasse typisk bliver boende hjemme lidt længere tid og derefter flytter på egen hånd til en privat bolig eller et kollegium.

Hvad angår vejen gennem uddannelsessystemet, er der også store forskelle mellem klasserne. Typisk er det de unge med forældre, der har en længere uddannelse bag sig og gode økonomiske kår, der selv ender med en lang videregående uddannelse. På tværs af klasserne er det relativt udbredt, at man kan droppe ud af en uddannelse, men ser vi på, hvem der som 30-årig ikke har anden uddannelse end grundskolen, er der en stor overvægt af unge, der er vokset op i klassen uden for arbejdsmarkedet. Endelig kan vi se, at mange unge ender i den samme klasse som den, de selv er vokset op i.

3 KAPITEL

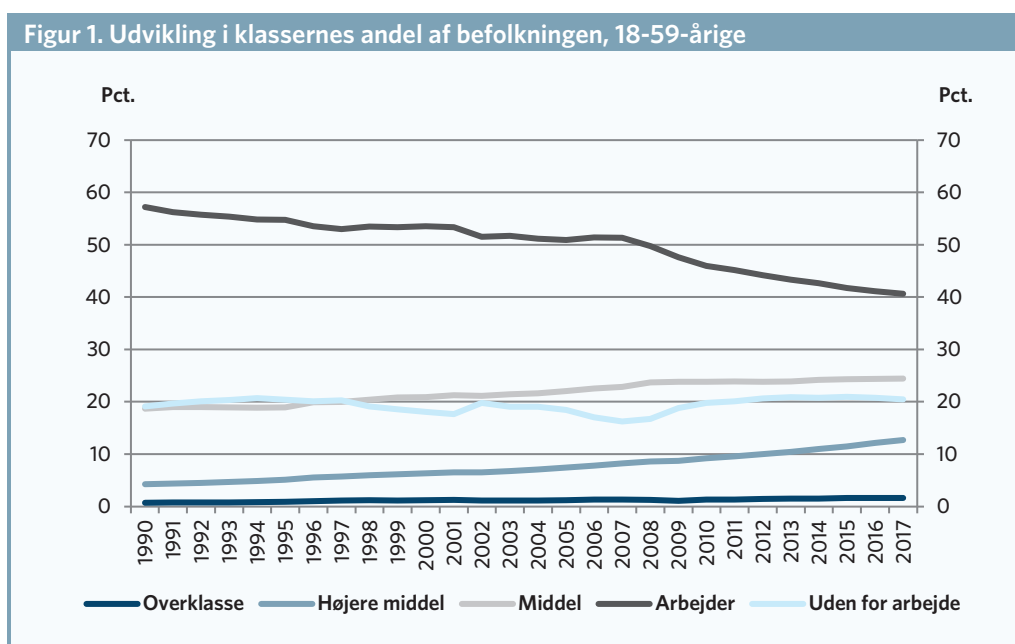
Indkomstudvikling og partner hænger sammen med klasse

Indkomsterne er gået frem for socialklasserne siden krisen på nær for klassen uden for arbejdsmarkedet. Samtidig er indkomsten steget mest for overklassen. Ser vi på familielivet, så er der stor forskel på, hvem vi danner par med. Personer uden job er dem, der oftest finder sammen med andre uden job. Arbejderne er dem, der oftest finder sammen med arbejderklassen, og denne tendens ses for alle socialklasser. Over de sidste 20 år er der kommet flere enlige i alle klasser. Barnløsheden er også steget over de sidste 20 år for de fleste klasser undtagen for overklassen.

Andelen af personer i de fem socialklasser har udviklet sig siden 1990. Figur 1 viser, hvordan klassernes størrelse som andel af befolkningen har udviklet sig over tid. Arbejderklassen er gradvist blevet mindre fra ca. 57 pct. i 1990 til godt 40 pct. i dag, men det er gået en smule hurtigere siden 2007.

ⓘ Andelen af personer i de forskellige klasser har ændret sig siden 1990, mest markant arbejderklassen

Klassen uden for arbejdsmarkedet er karakteriseret ved at svinge op og ned omkring det samme niveau på ca. 20 pct. Det er bl.a. konjunkturudsvingene, der giver anledning til denne udvikling.



Anm: Opgjort for 18-59-årige på baggrund af socialklasse på personniveau.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I tabel 1 er en oversigt over personer i hver socialklasse. Ud fra figuren ovenfor ser det ud til, at overklassen er den klasse, der er mest stabil, men i tabellen ses det, at overklassen er gået fra at indeholde 18.100 personer i 1990 til 41.800 personer i 2017. Dette er en stigning på ca. 130 pct.

Det stigende antal personer i overklassen er bl.a. udtryk for den stigende indkomstulighed

Kun den højere middelklasse har haft en større stigning og er på de samme 27 år steget med 190 pct. Den mest stabile socialklasse er klassen uden for arbejdsmarkedet, der er steget en lille smule med 4,6 pct. Middelklassen er steget med 27,8 procent, mens den eneste klasse, der har oplevet et fald, er arbejderklassen, der er faldet med 30,7 procent.

⓪ Den højere middelklasse er de seneste 27 år vokset med 190 pct.

Antallet af personer, der indgår i klasseopdelingen, har været nogenlunde uændret i perioden på ca. 2½ mio. personer. Det stigende antal personer i overklassen er bl.a. udtryk for den stigende indkomstulighed.

Tabel 1. Udviklingen i antallet af personer tilhørende de forskellige klasser			
	1990	2017	Ændring
	1.000 personer		Procent
Klassen uden for arbejdsmarkedet	492,2	515,1	4,6
Arbejderklasse	1.475,60	1.023,30	-30,7
Middelklasse	481,8	615,9	27,8
Højere middelklasse	110,1	320,1	190,8
Overklasse	18,1	41,8	130,8

Anm: Kun 18-59-årige indgår i klasseopdelingen, som er foretaget på personniveau.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

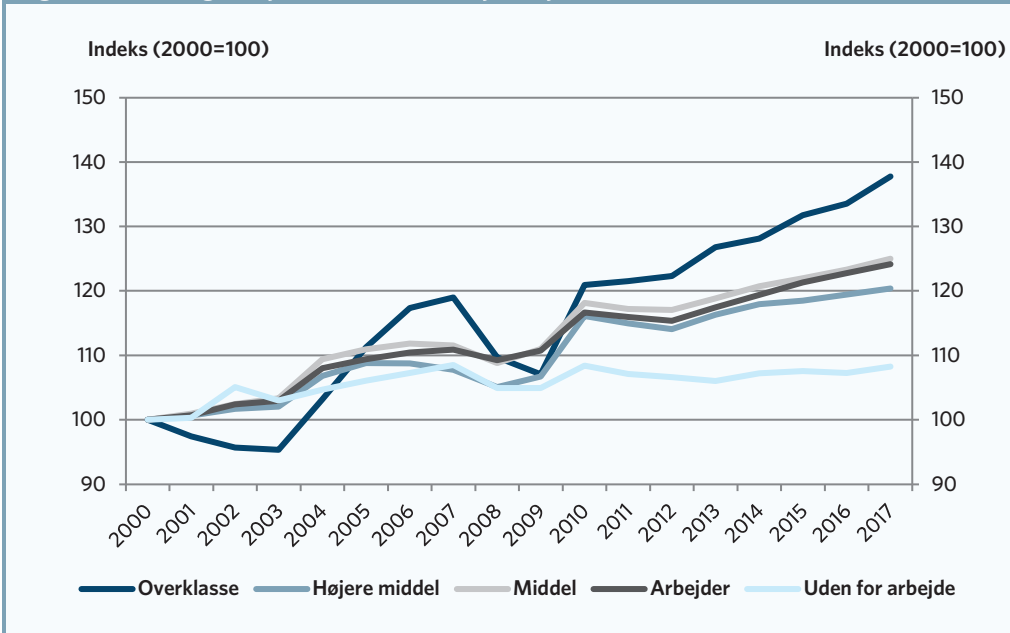
Voksene indkomstforskelle mellem klasserne

Hvis vi derimod vender blikket mod de sociale klassers indkomst, ser vi, at der har været en del forskel i indkomstudviklingen. Figur 2 viser et indeks over udviklingen i indkomsten for de sociale klasser, fra 2000 til 2017.

⓪ Indkomstudviklingen for arbejder-, middel- og den højere middelklasse følges nogenlunde ad

Af figur 2 ses det, at indkomsten for arbejderklassen, middelklassen og den højere middelklasse følges nogenlunde ad. Indkomsten er dog steget en smule mindre for den højere middelklasse i de senere år, hvilket skyldes den store tilgang af nyuddannede akademikere. Da den højere middelklasse er blevet relativt yngre over perioden, er den gennemsnitlige indkomst blevet trukket en smule ned, da unge typisk har lavere indkomst end fx midaldrende.

Figur 2. Udvikling i disponibel indkomst opdelt på klasse, 2000-2017



Anm: Opgjort for 18-59-årige på baggrund af socialklasse på personniveau. Den disponible indkomst er husstandsækvivaleret og opgjort i faste 2019-priser.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den største udvikling ses for overklassen. Den mindste udvikling ses hos klassen uden for arbejdsmarkedet, hvis indkomst i høj grad er afhængig af niveauet af offentlige ydelser. Overklassen består af relativt få mennesker.

⊙ Den laveste indkomstfremgang ses hos klassen uden for arbejdsmarkedet

Det betyder, at hvis personerne i overklassen skifter, fx fordi deres indkomst falder, og personerne dermed ryger ned i den højere middelklasse, så er konsekvensen større for overklassen end for den højere middelklasse. Figuren ovenfor viser samme indeks over den disponible indkomst, denne gang fra 2000 til 2017.

Ingen fremgang uden for arbejdsmarkedet siden krisen

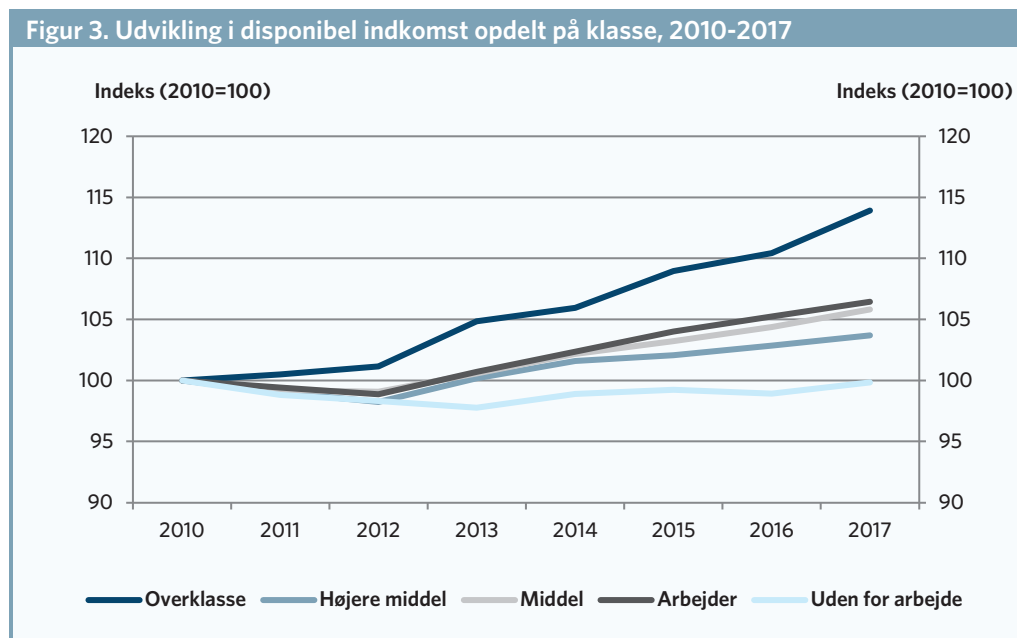
Når der er gang i hjulene i samfundet, er det vigtigt, at alle får del i den voksende samfundskage. Vi må derfor aktivt arbejde for at sikre, at alle kommer med ombord, og at de svageste ikke bliver efterladt på perronen. Det har vi forpligtet os til gennem FN's verdensmål, hvor mål nr. 10 handler om at reducere ulighed og sikre, at alle - også de økonomisk svageste - får glæde af samfundsvæksten.

⊙ Med FN's verdensmål har vi forpligtet os til at reducere ulighed, men det sker ikke

Det er vigtigt, at også de økonomisk svageste får glæde af samfundsvæksten

Siden krisen er indkomstudviklingen nærmest gået i stå for klassen uden for arbejdsmarkedet. De har altså ikke fået del i den velstandsfremgang, som de øvrige klasser, og særligt overklassen, har haft glæde af. Det viser figur 3, hvor indkomstudviklingen for klasserne er opgjort siden 2010.

⊙ Særligt overklassen har haft glæde af indkomstudviklingen siden 2010



Anm: Opgjort for 18-59-årige på baggrund af socialklasse på personniveau. Den disponible indkomst er husstandsækvivaleret og opgjort i faste 2019-priser.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Færrest i overklassen er enlige

Der er flere enlige i dag, end der var for 20 år siden. Det kan vi se gælder for alle fem klasser, men vi kan se, at udviklingen er forskellig afhængig af, hvilken klasse man tilhører. Når vi undersøger enlige, kan vi se, at halvdelen af personerne uden for arbejdsmarkedet er enlige.

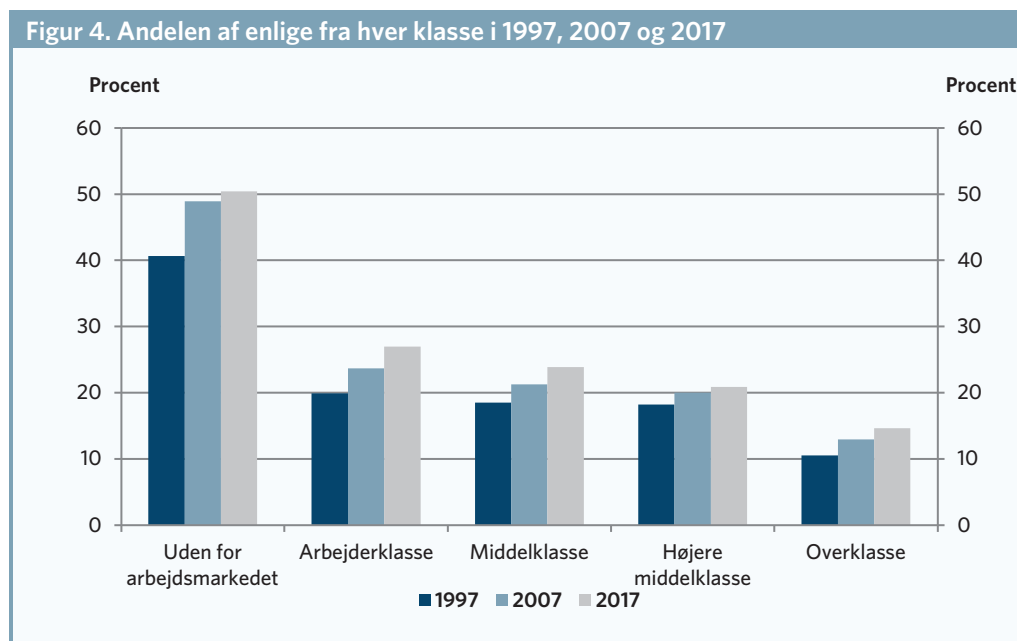
⊙ I alle fem klasser gælder det, at der er flere enlige i dag end for 20 år siden

Halvdelen af personerne uden for arbejdsmarkedet er enlige

Figur 4 viser, hvordan andelen af enlige har ændret sig fra 1997 til 2007 og senest i 2017. Det ses, at andelen af enlige som nævnt er steget for alle klasser, men den største stigning er sket for klassen uden for arbejdsmarkedet, der er steget med 10 pct. point. I alle årene ses det, at det er personer fra overklassen, der sjældnest er enlige. En forklaring kunne være, at en person i overklassen er mere attraktiv for eventuelle partnere, og derfor er personer i overklassen sjældent enlige.

En anden forklaring er, at det kun er personer, hvis familieliv spiller relativt uproblematisk, der har mulighed for at lægge så meget energi i deres arbejdsliv, som det kræver at blive en del af

overklassen.

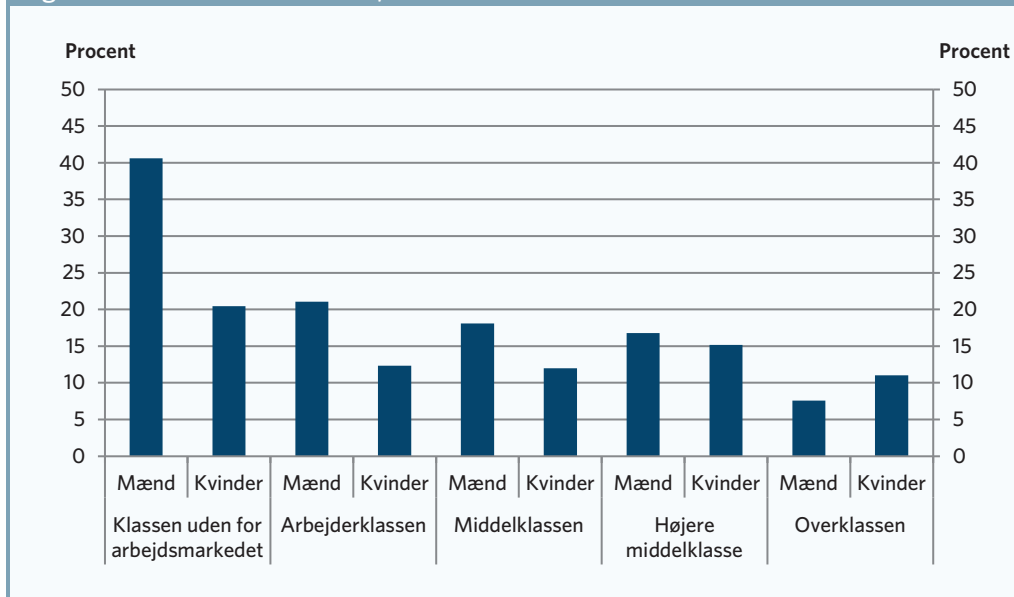


Anm. Analysen indeholder data på alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Andelen af enlige fra hver klasse påvirker ligeledes klassernes muligheder for at få børn. Der er stor forskel på, hvor høj barnløshed der er inden for hver klasse. Figur 5 viser andelen fra hver klasse, der ikke har nogle børn. Som det ses, er det især mænd fra klassen uden for arbejdsmarkedet, der ikke har nogle børn. Her er over 40 pct. barnløse. I den modsatte ende er det under 10 pct. af mændene fra overklassen, der er barnløse. For alle klasser undtagen overklassen er der flere kvinder, der har børn, end mænd. Der bør her næves, at personer i overklassen typisk er lidt ældre end i de øvrige klasser. Den lidt højere alder kan være en af årsagerne til, at overklassen har flere børn, til trods for at vi kun ser på personer over 35 år.

⊙ Det er især mænd fra klassen uden for arbejdsmarkedet, der ikke får børn

Figur 5. Andelen fra hver klasse, der ikke har børn



Anm. Analysen indeholder data på alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

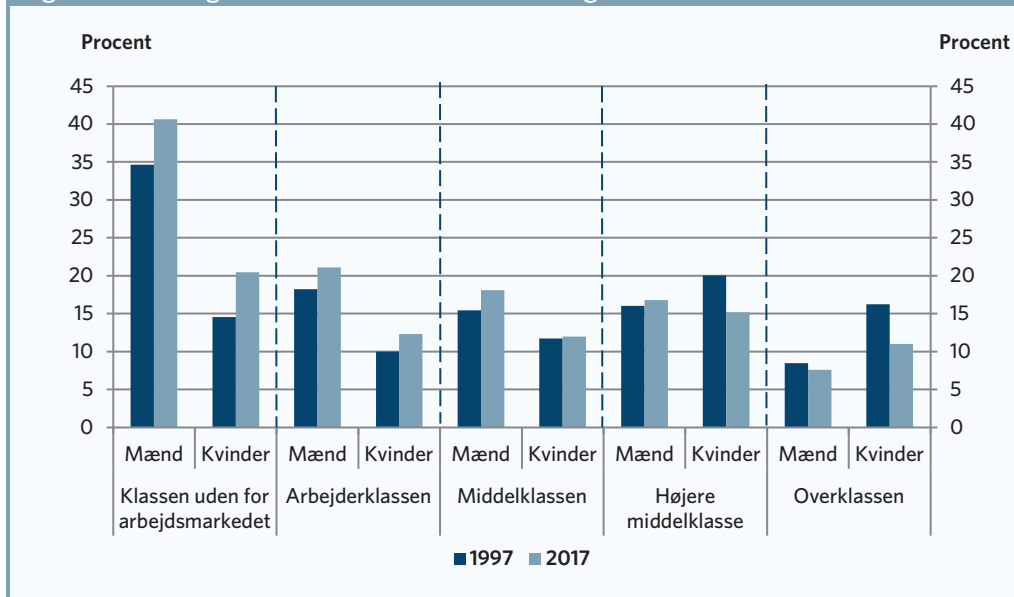
Den næste figur undersøger udviklingen de sidste 20 år. Her ses det, at barnløsheden er steget for både mændene og kvinderne i klassen uden for arbejdsmarkedet. Her er den steget ca. 6 pct. point. Ingen af de øvrige klasse- og køns kategorier har oplevet så store stigninger.

⊙ Barnløsheden er faldet for kvinder fra overklassen og den højere middelklasse

Over 40 pct. af mændene uden for arbejdsmarkedet får ikke børn, mens det gælder for under 10 pct. af mændene fra overklassen

Både mændene og kvinderne i arbejderklassen samt mændene i middelklassen oplever også en stigning i barnløshed, men denne ligger kun på 2-3 pct. point. Omvendt ser vi, at for kvinderne i den højere middelklasse og kvinderne i overklassen er barnløsheden faldet. De øvrige klasse- og køns kategorier er mere eller mindre uændret over de 20 år.

Figur 6. Udviklingen i andelen af barnløse mænd og kvinder fra hver socialklasse



Anm. Analysen indeholder data på alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Boks 1. Familielivet

Vi undersøger, hvordan familielivet ser ud for de 35-59-årige. Grunden til, at vi først undersøger personerne, når de fylder 35 år, er, at vi gerne vil undersøge personerne, når de har fundet deres rette hylde, hellere end når de er på vej hen til den. Det vil sige, at vi i udgangspunktet ikke er interesserede i studerende, unge med sabbatår mv. Under antagelsen af, at de fleste som 35-årige har afsluttet deres uddannelse, fundet sig til rette på arbejdsmarkedet og fundet den, de ønsker at stifte familie med, har vi valgt at trække grænsen ved 35 år.

Vi danner par med sociale kopier

Når personerne i de forskellige klasser skal til at stifte familie, kan vi også se store forskelle på, hvilken familietype de indgår i, og hvem de vælger som partnere.

Vi starter med at undersøge, hvem der danner par med personer fra hver af de fem klasser. Et par består i denne sammenhæng af to voksne, der enten er gift, har registeret partnerskab eller har børn sammen og bor sammen. Det vil sige, at et kærestepar, der bor sammen uden at være gift eller have børn med hinanden i denne forbindelse ikke bliver medregnet som et par.

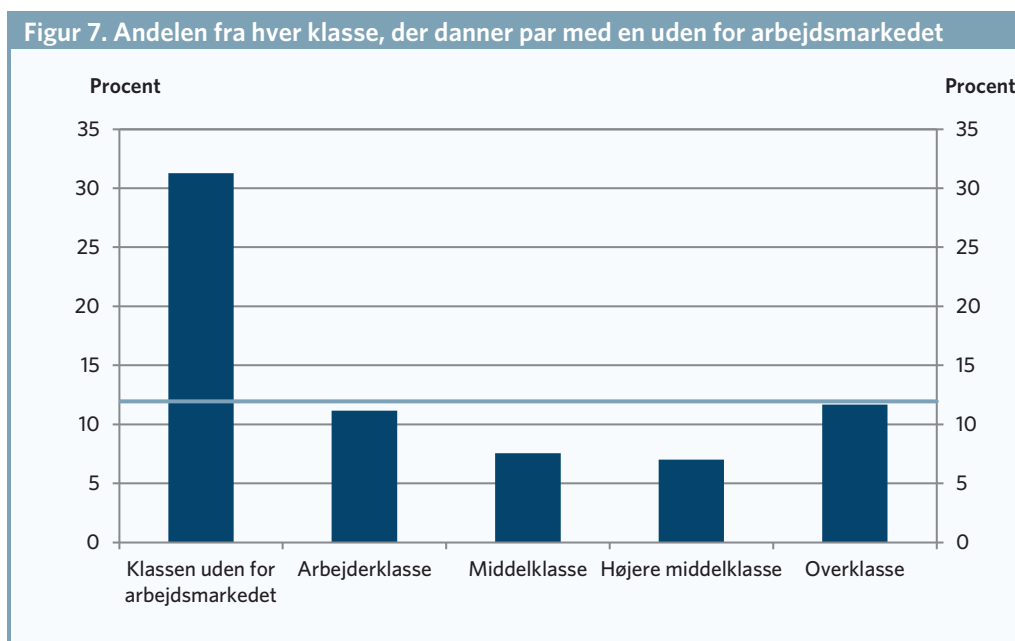
①

Et par defineres her som to voksne, der er gift, har registeret partnerskab eller har børn sammen og bor sammen

Der er stor forskel på, hvem der danner par med en person fra klassen uden for arbejdsmarkedet

Figur 7 viser andelen fra hver klasse, der danner par med en person fra klassen uden for arbejdsmarkedet. Ud af alle i befolkningen, der har en partner, udgør klassen uden for arbejdsmarkedet lige godt 12 pct. af hele befolkningen. Når vi opdeler befolkningen i de fem socialklasser, kan vi se, at der er stor forskel på, hvem der danner par med en person fra klassen uden for arbejdsmarkedet. Den socialklasse, der oftest vælger en partner, der ikke er i arbejde, er

klassen uden for arbejdsmarkedet. Her er det over 30 pct., der har en partner, der også står uden for arbejdsmarkedet.



Anm: Analysen bygger på data fra 2017 og indeholder alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser, og som har en partner.

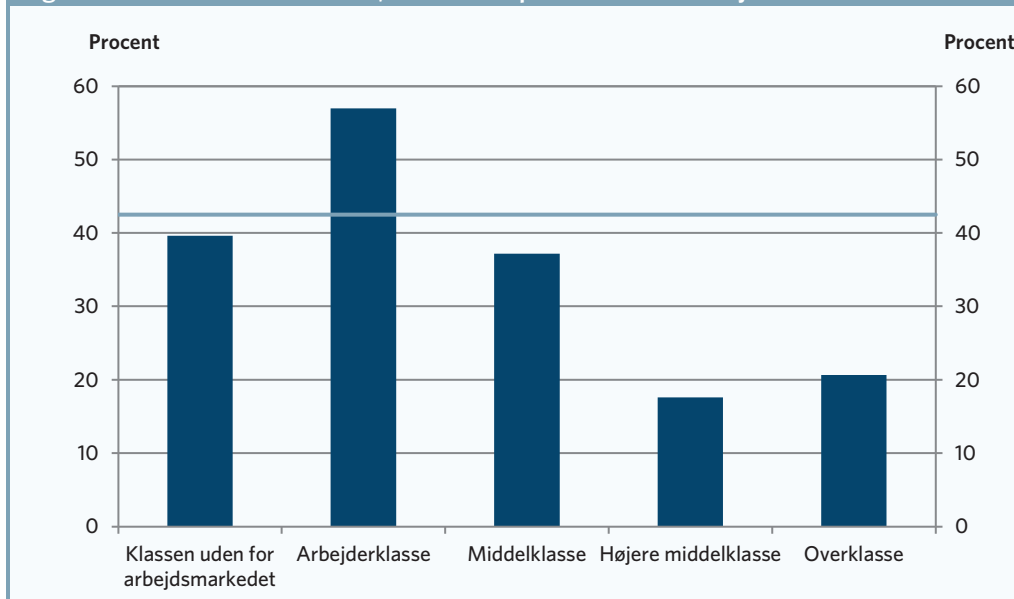
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Arbejderne er dem, der oftest danner par med andre arbejdere

Hvis vi ser på andelen fra hver klasse, der har en partner fra arbejderklassen, kan vi ligeledes se samme mønster: Det er især personer fra arbejderklassen, der vælger en partner fra arbejderklassen. Figur 8 viser, at næsten 60 pct. af personerne fra arbejderklassen har en partner, der også er fra arbejderklassen. For hele befolkningen er det knap 43 pct., der har en partner fra arbejderklassen.

Ⓞ Folk i arbejderklassen finder oftest også en partner fra arbejderklassen

Figur 8. Andelen fra hver klasse, der danner par med en fra arbejderklassen



Anm: Analysen bygger på data fra 2017 og indeholder alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser, og som har en partner.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Personer fra middelklassen danner oftest par med andre fra middelklassen

Når vi ser på, hvem fra hver klasse der danner par med en person fra middelklassen, ser vi samme tendens: De, der typisk vælger en partner fra middelklassen, er personer fra middelklassen. Både den højere middelklasse og overklassen ligger meget tæt på gennemsnittet for hele populationen på knap 28 pct.

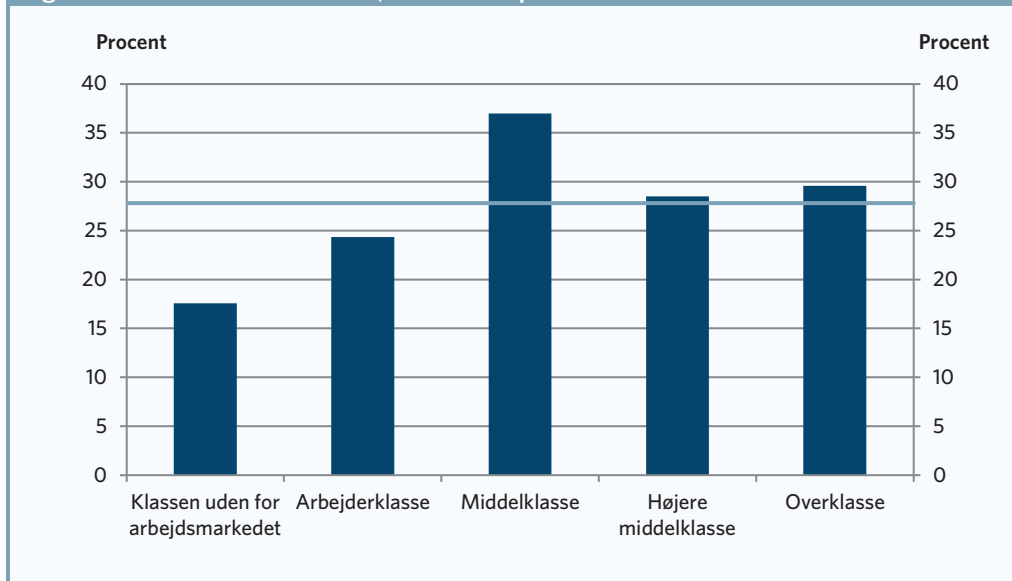


Også i middelklassen er det mest udbredte partnervalg en person fra samme klasse

Personer fra arbejderklassen danner sjældnest par med en person fra den højere middelklasse

Middelklassen er dem, der er mest tilbøjelige til at have en partner fra middelklassen. Her har 37 pct. en partner fra middelklassen. Noget lavere ser det ud for arbejderklassen, hvor under hver fjerde har en partner fra middelklassen, mens det for klassen uden for arbejdsmarkedet er under hver femte, der danner par med en person fra middelklassen.

Figur 9. Andelen fra hver klasse, der danner par med en fra middelklassen



Anm: Analysen bygger på data fra 2017 og indeholder alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser, og som har en partner.

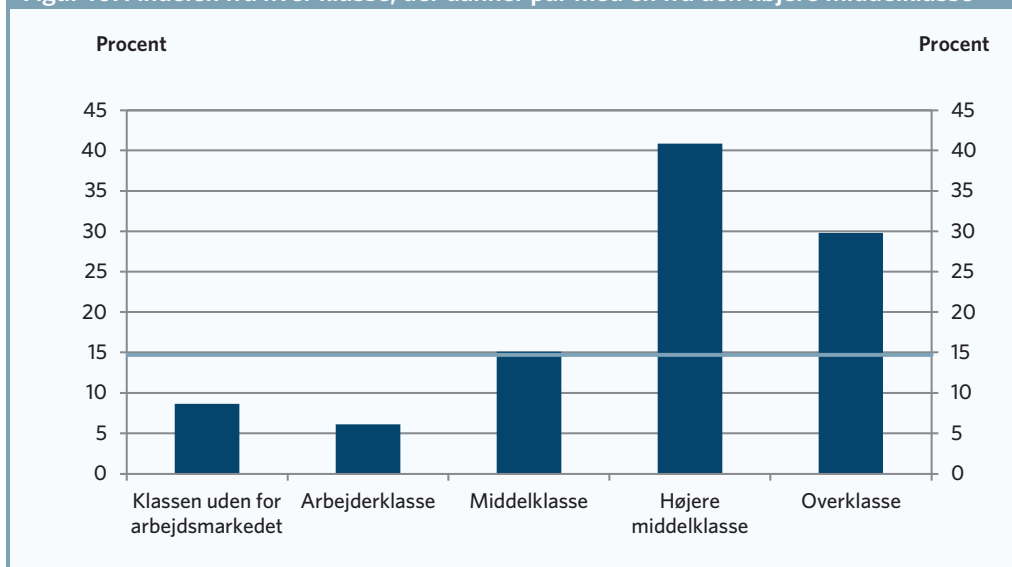
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Den højere middelklasse finder sjældent sammen med arbejderklassen

Den næstsidste klasse, vi undersøger, er den højere middelklasse. Her ser vi samme tendens: Den socialklasse, der hyppigst danner par med en fra den højere middelklasse, er den højere middelklasse. Ud af hele populationen har lige under 15 pct. en partner fra den højere middelklasse, men når vi ser på den højere middelklasse selv, er det over 40 pct., der har en partner fra den højere middelklasse. Den højere middelklasse er dermed også den klasse, hvor forskellen på populationens gennemsnit og klassen selv er størst. Her er 26 pct. points forskel. Den klasse, der mindst hyppigt danner par med en fra den højere middelklasse, er arbejderklassen, hvor kun 6 pct. af personerne har en partner herfra.

⊙ Over 40 pct. fra den højere middelklasse danner par med en fra samme klasse

Figur 10. Andelen fra hver klasse, der danner par med en fra den højere middelklasse



Anm: Analysen bygger på data fra 2017 og indeholder alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser, og som har en partner.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Eliten holder sig for sig selv

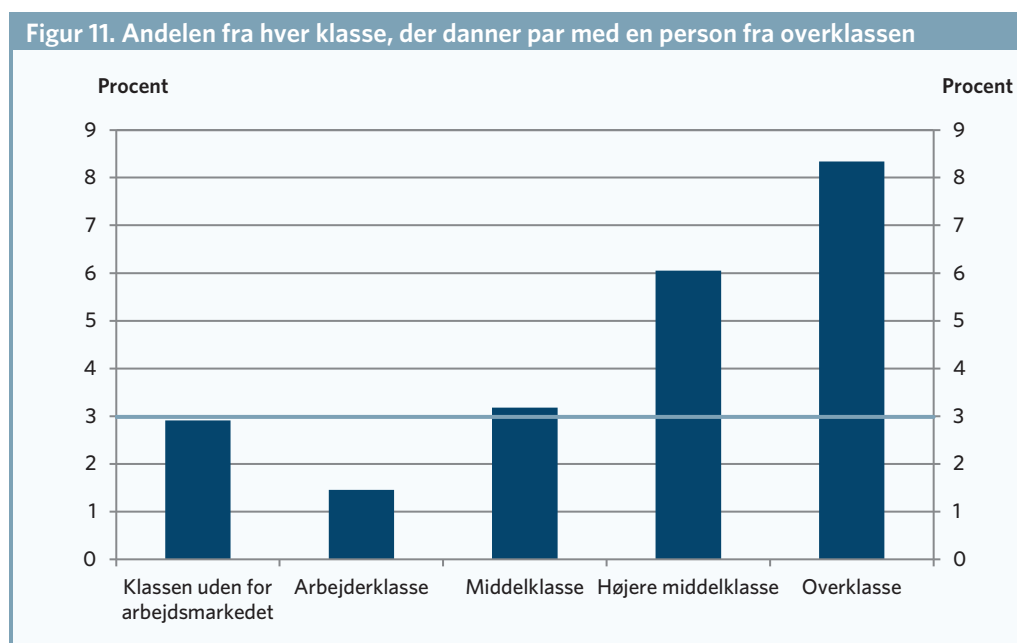
Den sidste klasse er overklassen. De lever op til tendensen fra de øvrige klasser ved også at være en klasse, der hyppigst danner par med sig selv.

Både middelklassen og klassen uden for arbejdsmarkedet ligger nogenlunde sammen med gennemsnittet for hele populationen på lige under 3 pct., mens arbejderklassen ligger noget under. Den højere middelklasse ligger et godt stykke over, og dermed er det mest almindelige billede, at det er personer fra overklassen og den højere middelklasse, som overklassen danner par med.

⊙
En person fra overklassen danner oftest par med en fra overklassen eller fra den højere middelklasse

Under 3 pct. fra arbejderklassen danner par med en person fra overklassen

Figur 11 viser andelen fra hver klasse, der danner par med en person fra overklassen.



Anm: Analysen bygger på data fra 2017 og indeholder alle 35-59-årige, der kan inddeles i en af de fem klasser, og som har en partner.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 2. Data

I analysen har vi undersøgt, hvordan familiedannelse ser ud i de sociale klasser. Vi ser på alle, der kan inddeles i en af de fem socialklasser, og som er mellem 35 og 59 år.

I 2017 indeholder data ca. 40.500 personer fra overklassen, 226.600 personer fra den højere middelklasse, 462.100 personer fra middelklassen, 769.900 personer fra arbejderklassen og 337.400 personer fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt ca. 1.836.500 personer.

I 2007 indeholder data ca. 31.800 personer fra overklassen, 153.100 personer fra den højere middelklasse, 434.600 personer fra middelklassen, 939.200 personer fra arbejderklassen og 294.900 personer fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt ca. 1.853.500 personer.

I 1997 indeholder data ca. 27.200 personer fra overklassen, 111.700 personer fra den højere middelklasse, 387.400 personer fra middelklassen, 889.100 personer fra arbejderklassen og 364.600 personer fra klassen uden for arbejdsmarkedet. I alt ca. 1.780.000 personer.

I figur 4 bruger vi Danmarks Statistiks opdeling af familietyper til at definere enlige.

I figur 5 og 6 bruger vi, om personerne er juridiske forældre til barnet. Det vil sige, at vi medtager adopterede børn, men ikke papbørn, også selvom den voksne bor fast sammen med barnet.

I figur 7-11 karakteriserer vi et par som to voksne, der enten er gift med hinanden eller bor sammen og har et barn sammen. De to personer behøver ikke have forskelligt køn. Personer, der bor sammen uden at være gift, og ikke har et barn sammen, bliver i denne opgørelse ikke karakteriseret som værende et par.

Opsummering: Velstand er ulige fordelt, og par- og familiedannelse bærer præg af klasserne

Analysen viser, at vi siden krisen har bevæget os i retning af et rigere men mere ulige Danmark, hvor særligt overklassen har oplevet en kraftig velstandsfremgang, mens de mellemste klasser også har oplevet fremgang men i langt mindre grad. Klassen uden for arbejdsmarkedet har stort set stået i stampe pga. stagnerede overførselsindkomster.

Udviklingen i par- og familiedannelse de seneste 20 år viser, at det på tværs af klasserne er blevet mere udbredt at være enlig. Det er imidlertid i klassen uden for arbejdsmarkedet, at man finder langt den største andel af enlige, mens den mindste del findes i overklassen. Ligeledes er der flest i klassen uden for arbejdsmarkedet, der ikke får børn, særligt blandt mændene. I analysen af, hvem personerne fra de forskellige klasser danner par med, ser vi en klar tendens til, at mange finder en partner, der falder inden for rammerne af den samme socialklasse, som man selv tilhører.

4 KAPITEL

Seniorårene er præget af store sociale skel

Der er store forskelle i seniorårene. Mere end halvdelen i arbejderklassen og næsten halvdelen af middelklassen har modtaget sygedagpenge, da de var mellem 50 og 59 år. Ser man på førtidspension og efterløn, så er det ligeledes arbejderklassen, som er mest udsat. Der er således store uligheder i tilbagetrækningsmønstrene og rammerne for pensionisttilværelsen for de årgange, der trækker sig tilbage i disse år. Også helt ind i den sidste tid betyder klasserne noget. I klassen uden for arbejdsmarkedet er det næsten dobbelt så mange, der dør i alderen 60-75 år, som i middelklassen.

Når man runder de 50 år, træder man ind i seniorårene. I dette kapitel undersøger vi kvaliteten af seniortilværelsen, da der er stor forskel på, hvordan livet ser ud i de sidste 10-15 år af arbejdslivet alt efter, hvilken socialklasse vi betragter. Hvordan ser deres helbred ud? Hvornår trækker de sig tilbage fra arbejdsmarkedet, og er tilbagetrækningen foranlediget af lyst eller nød?

⊙ Som 50-årig træder man ind i seniorårene

Vi vil i kapitlet også afdække, hvordan den økonomiske situation ser ud, når man efter arbejdslivet går på pension, og hvordan der er forskel på, hvor gammel man kan forvente at blive alt afhængig af, hvilken klasse man tilhørte, dengang man var i den arbejdsdygtige alder.

55 pct. af arbejderklassen har været på sygedagpenge i seniorårene

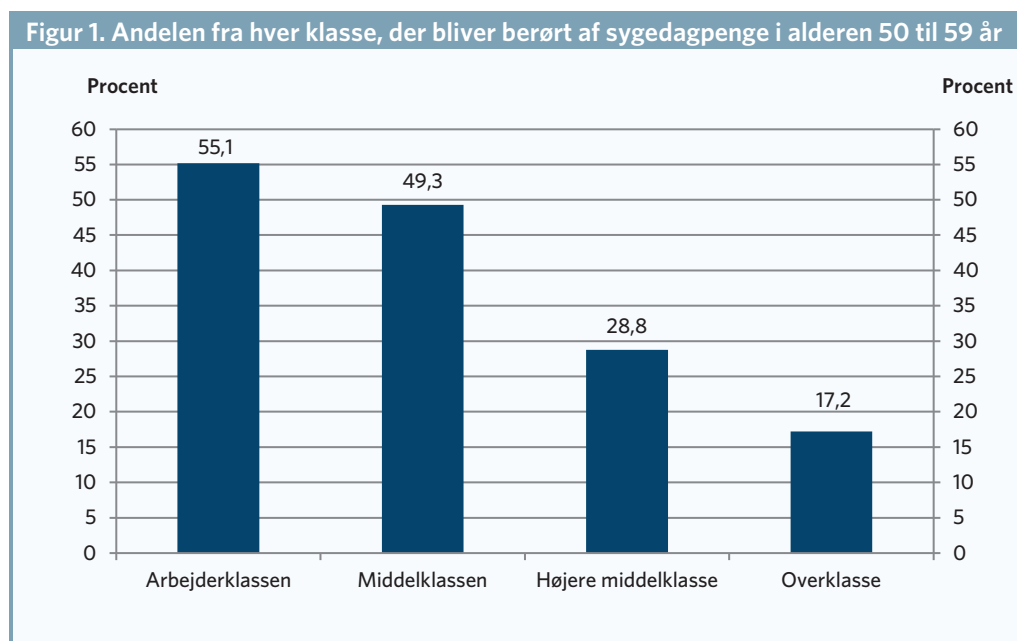
Vi begynder med at undersøge, hvordan helbredet ser ud for personer på 50-59 år. Da klasseinddelingen i høj grad afhænger af ens tilknytning til arbejdsmarkedet, og da vi i det følgende ser på midlertidig og permanent udtræden af arbejdsstyrken, har vi for hver person opgjort den socialklasse, de tilhørte i længst tid i alderen 40-49 år. Herefter har vi undersøgt, hvilke offentlige ydelser de har modtaget i alderen 50-59 år.

⊙ Vi ser på midlertidig og permanent udtræden af arbejdsstyrken

Figur 1 viser, hvor stor en andel der har modtaget sygedagpenge og altså haft et længere sygdomsforløb, fra de var 50 til 59 år. Det fremgår af figuren, at det for personer i overklassen er mindre end hver femte, der har været på sygedagpenge på et tidspunkt i alderen 50-59 år, mens det gælder for næsten halvdelen i middelklassen og over halvdelen af arbejderklassen. For den

⊙ Der er store forskelle på, hvor stor en andel fra de forskellige klasser, der har modtaget sygedagpenge

højere middelklasse er det knap hver tredje, der har modtaget sygedagpenge, da de var mellem 50 og 59 år.



Anm: Figuren dækker over personer født mellem 1954 og 1959. Deres primære klasse fra de er 40 til de er 49 år betinger deres socialklasse.

Kilde: AE på baggrund af Beskæftigelsesministeriets DREAM og Danmarks Statistiks registre.

Det er tydeligt, at der er en social ulighed i helbredet i seniorårene. Den store forskel på eliten og middel- og arbejderklassen kan dels skyldes, at det arbejde, man udfører, er vidt forskelligt og derfor adskiller sig i forhold til de fysiske og psykiske anstrengelser. Det kan også skyldes, at livet på tværs af klasserne adskiller sig i forhold til livsstil og sundhed, som ikke desto mindre kan være forankret i ens socialklasse.

⓪ Både arbejdsforhold og livsstil kan være årsag til helbredsmæssige forskelle mellem klasserne

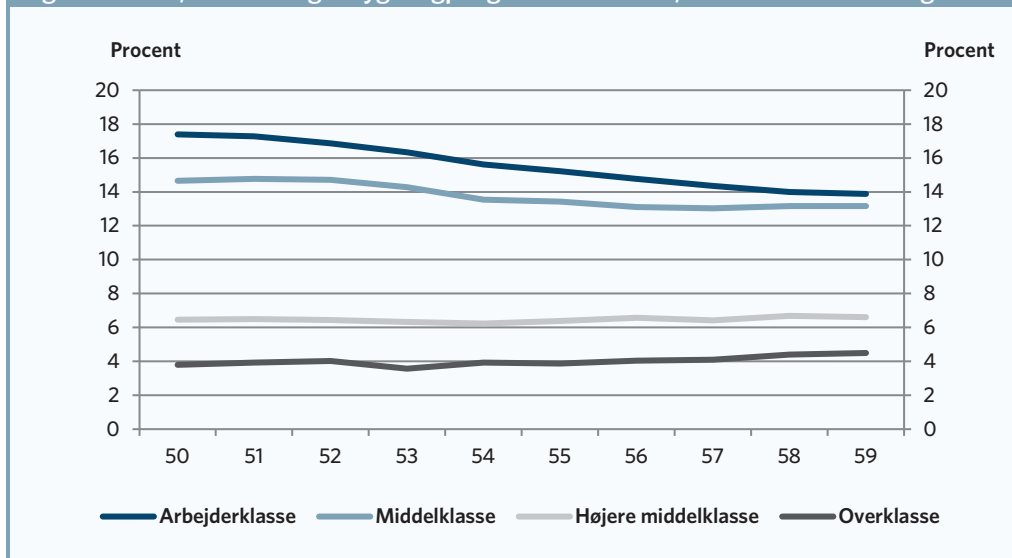
Der er en klar tendens til social ulighed i helbredet i seniorårene

I figur 2 har vi taget opgørelsen fra figur 1 og spredt den ud på hver enkelt år i alderen 50 til 59. Figuren viser, at andelen af personer i hver klasse, der modtager sygedagpenge i løbet af året, er faldende for middelklassen og arbejderklassen.

⓪ Andelen på sygedagpenge fordeler sig ujævnt i aldersgruppen 50-59

Det er omkring 13-14 pct. af middelklassen og 14-18 pct. af arbejderklassen, der i løbet af et år modtager sygedagpenge. Den faldende tendens i slutningen af arbejdslivet kunne tyde på, at de sygeste overgår til andre ydelser som førtidspension.

Figur 2. Andel, der modtager sygedagpenge i løbet af et år, fordelt efter klasse og alder



Anm: Figuren dækker over personer født mellem 1954 og 1959. Deres primære klasse fra de er 40 til de er 49 år betinger deres socialklasse.

Kilde: AE på baggrund af Beskæftigelsesministeriets DREAM og Danmarks Statistiks registre.

Flest fra arbejderklassen ender på førtidspension

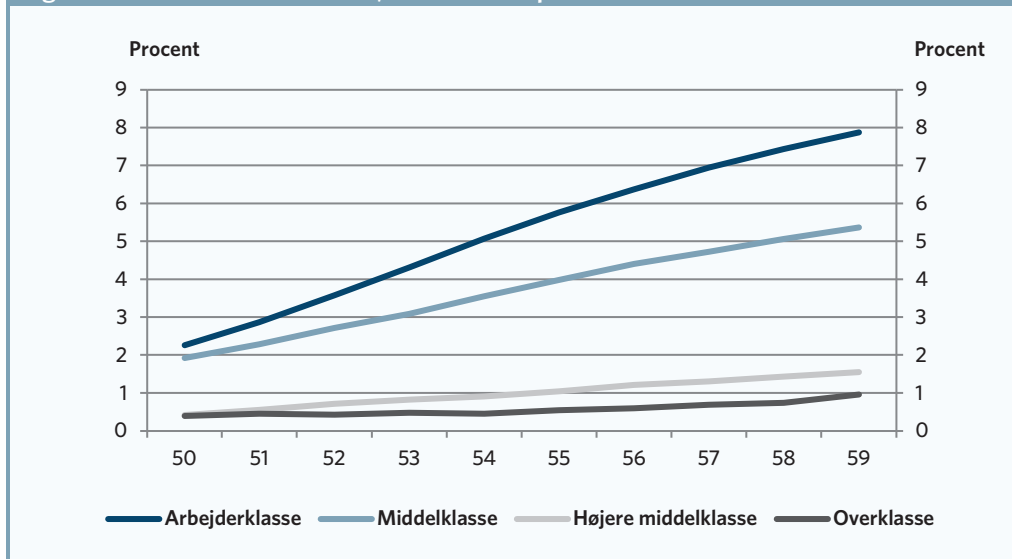
Den faldende tendens i andelen, der modtager sygedagpenge i løbet af året i løbet af 50'erne, kunne også potentielt være udtryk for en forbedring af helbredet, men det tyder tallene slet ikke på. Figur 3 viser, hvor stor en andel fra hver klasse, der ved en given alder er på førtidspension, fra de er 50 til 59 år.

Af figur 3 ses det, at mange flere i arbejderklassen og middelklassen kommer på førtidspension, og tendensen er stigende, frem til de er 60 år, hvor de har nået efterlønsalderen. Herefter kan nogle vælge at trække sig tilbage på efterløn. Det kan man i dag gøre, hvis man har betalt sit efterlønsbidrag, fremfor at skulle trækkes gennem forløb med arbejdsprøvning, som er nødvendig for at få tilkendt førtidspension.

I arbejderklassen når knap 8 pct. at komme på førtidspension, før de fylder 60, mens det er godt 5 pct. i middelklassen. I den højere middelklasse er der derimod kun tale om ca. 1,5 pct., og andelen er ikke engang 1 pct. i overklassen.

① Andelen, der kommer på førtidspension, er højest i arbejderklassen og middelklassen

Figur 3. Andelen fra hver klasse, der er førtidspensioneret i alderen 50 til 59 år



Anm: Figuren dækker over personer fra population A, født mellem 1954 og 1959. Deres primære klasse fra de 40 til de 49 år betinger deres socialklasse.

Kilde: AE på baggrund af Beskæftigelsesministeriets DREAM og Danmarks Statistiks registre.

Det er altså tydeligt, at personer fra middelklassen og i særdeleshed arbejderklassen i langt højere grad oplever at blive nedslidte og må træde ud af arbejdsstyrken, end personer fra samfundets elite.

Under 5 pct. af den højere middelklasse gik på efterløn som 60-årig

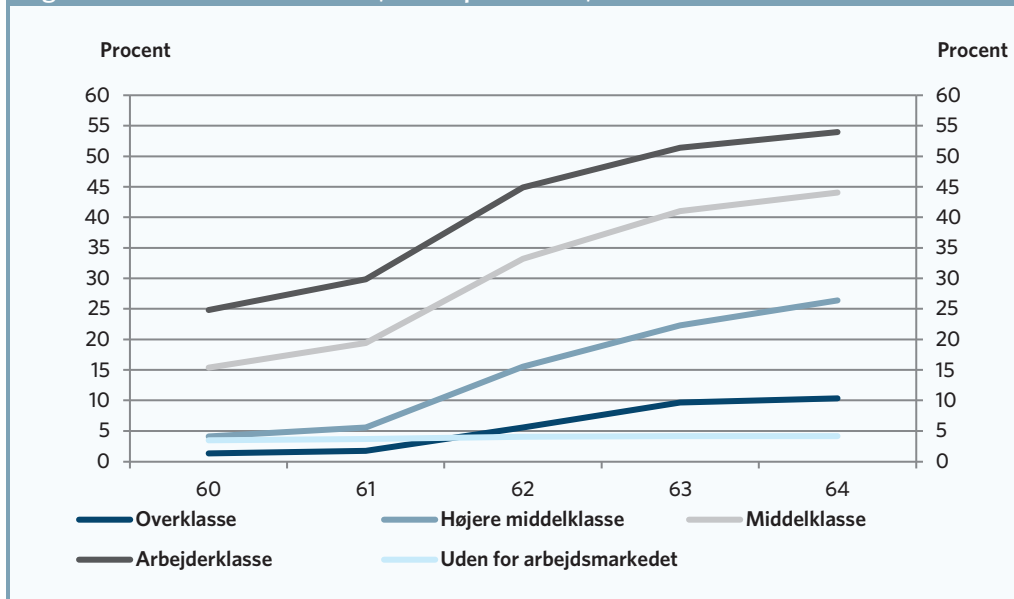
Ikke alle generationer har samme muligheder for at benytte efterlønsordningen. Forringelserne af vilkårene, uddybes i det følgende afsnit.

① Generationerne, der er undersøgt her, har haft mulighed for at gå på efterløn

Figur 4 viser andelen fra hver klasse, der er på efterløn, opdelt på alder. Figuren viser, at der for hvert alderstrin er flest fra arbejderklassen og næstflest fra middelklassen, der er på efterløn. Overklassen og den højere middelklasse benytter sig kun i mindre grad af efterlønnen. For klassen uden for arbejdsmarkedet er det også en relativt lille andel, der bruger efterlønsordningen. Dette skyldes til dels, at de personer, der er på en varig ydelse, ikke skifter til efterløn, når de har mulighed for det.

① Overklassen og den højere middelklasse benytter i mindre grad af efterlønnen

Figur 4. Andelen fra hver klasse, der er på efterløn, efter alder



Anm: Figuren dækker over personer født i 1951. Deres primære klasse fra de er 50, til de er 59 år, betinger deres socialklasse. Status opgjort i december.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tilbagetrækningsreformen påvirker særligt arbejderes tilbagetrækningstidspunkt

I maj 2011 vedtog den daværende VK-regering sammen med Det Radikale Venstre og Dansk Folkeparti en aftale om senere tilbagetrækning. En aftale, der i praksis betyder, at efterlønnen gradvist bliver udfaset i disse år. Kort fortalt indebærer reformen af efterlønnen fra 2011, at antallet af år, man kan gå på efterløn inden folkepensionsalderen, forkortes fra 5 til 3 år. Derudover indebærer de nye efterlønsregler en kraftigere modregning i udbetalingen, der afhænger af ens pensionsformue. Reformen indebærer altså en ret markant forringelse af ordningen, der i de seneste år har betydet en kraftig reduktion i antallet af personer, der går på efterløn.

Reformen indebærer, at efterlønsalderen trinvist forhøjes med $\frac{1}{2}$ år ad gangen. Da forhøjelserne er trinvis, er det muligt at undersøge, hvordan tilbagetrækningsmønstret påvirkes af reformen.

Fra efterlønsalderen og frem mod folkepensionsalderen falder beskæftigelsen gradvist med alderen. For 1954-årgangen, som blev 65 år i 2019, men som oplever en efterløns- og folkepensionsalder, der er forhøjet med $\frac{1}{2}$ år til $60\frac{1}{2}$ og $65\frac{1}{2}$ år, kan vi se det fulde billede for tilbagetrækningen i tiden frem mod folkepensionen. Det fremgår af figur 5, hvor andelen, der fortsat er i beskæftigelse, er opgjort for hver af de sociale klasser. De fuldt optrukne linjer viser forløbet for 1954'erne, mens de stiplede linjer viser udviklingen for årgangen før dem, 1953'erne. Forskellen mellem de to generationer er som nævnt, at efterløns- og folkepensionsalder er forskudt med $\frac{1}{2}$ år.

Figuren viser, at der opstår en forskel i beskæftigelsesgraden mellem eliten og middel- og arbejderklassen ved efterlønsalderen. Den øges igen 2 år efter efterlønsalderen, hvor vilkårene for

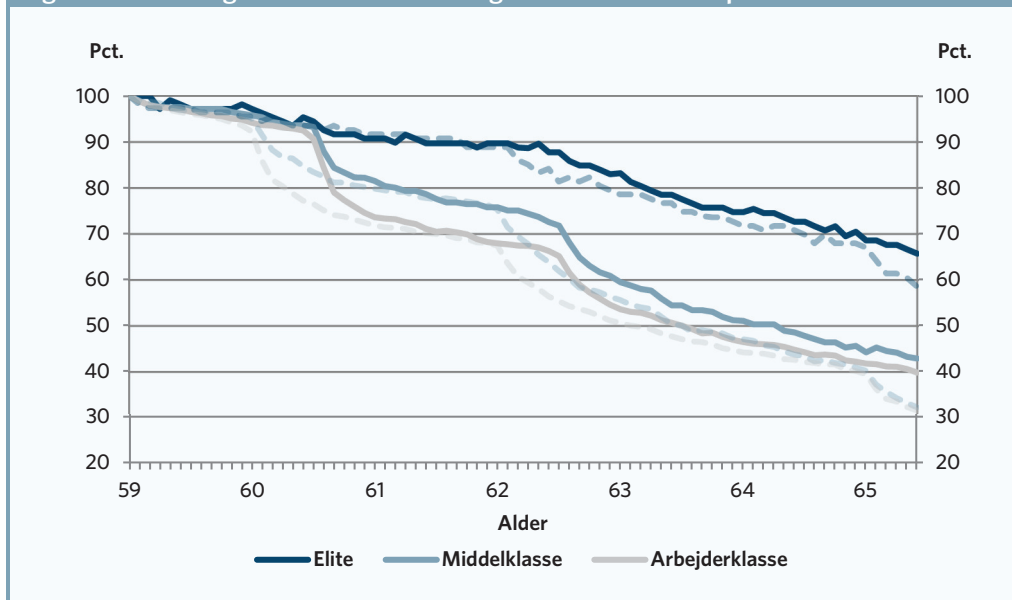
⊙ I 2011 blev tilbagetrækningsreformen vedtaget af VK-regeringen, Det Radikale Venstre og Dansk Folkeparti

⊙ Reformen indebærer, at antallet af mulige år på efterløn inden folkepensionsalderen, forkortes fra 5 til 3

⊙ Der sker et markant fald i beskæftigelsen, lige når de respektive grupper rammer den gældende efterlønsalder

at trække sig tilbage på efterløn er bedre. Herefter er udviklingen i klasserne nærmest parallel frem mod folkepensionsalderen. Reformens virkning ser altså ud til at have rykket middelklassens og arbejdernes tilbagetræknings tidspunkt, mens eliten er nærmest upåvirket.

Figur 5. Hvor mange fortsætter i beskæftigelse frem mod folkepensionsalderen?



Anm: Opgørelsen er lavet på personer født i 1. kvartal 1954, hvis efterlønsalder er 60½ år, og folkepensionsalderen er 65½ år. De stiplede linjer viser opgørelsen for personer født i 1. kvartal 1953, hvis efterløns- og folkepensionsalder er ½ år tidligere end 1954'erne. Klassen er opgjort som den hyppigste klasse i alderen 50-59 år. Kun personer, der var i ordinær beskæftigelse som 59-årig, indgår i opgørelsen. Fleksjob og beskæftigelse på førtidspension tælles ikke med. Døde og udvandrede i løbet af perioden er ligeledes fraregnet.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 6 opsummerer, hvordan tilbagetrækningsmønstret frem mod folkepensionsalderen adskiller sig mellem klasserne. I arbejderklassen er 60 pct. af dem, der var i beskæftigelse som 59-årig, ikke længere i beskæftigelse 1 måned før folkepensionen, altså ved en alder på 65 år og 5 måneder. Over halvdelen af dem, der ikke længere arbejder, var dog allerede stoppet, inden de fyldte 62 år.

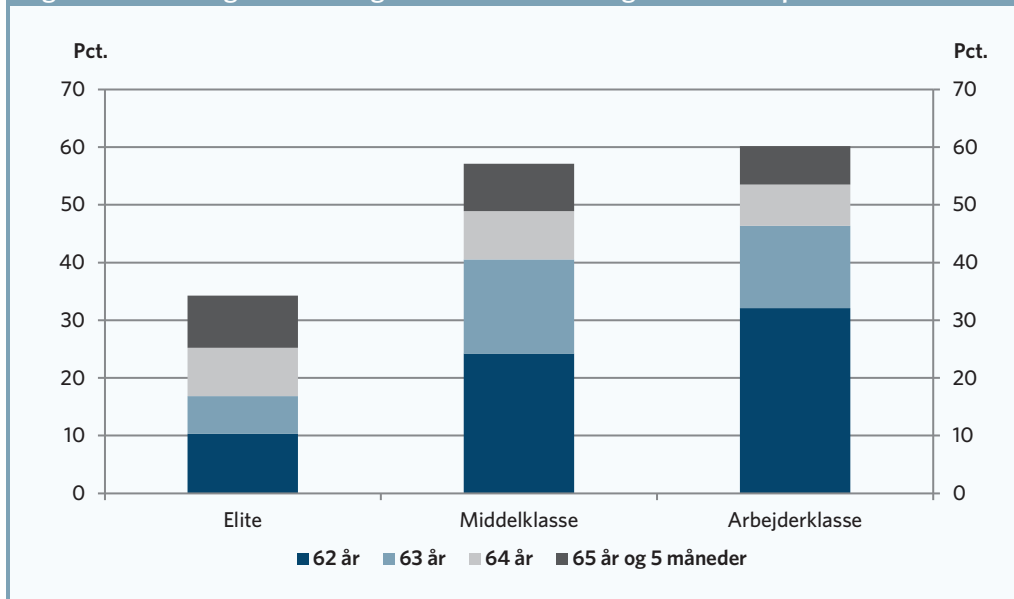
⓪

I arbejderklassen er 60 pct. af dem, der var i beskæftigelse som 59-årig, ikke længere i beskæftigelse 1 måned før folkepensionen

Eliten er nærmest upåvirket af efterlønsreformen

I middelklassen er det 57 pct., der ikke længere er i beskæftigelse umiddelbart før folkepensionen. Der er dog færre, der trak sig tidligt tilbage, i forhold til arbejderklassen. I eliten er det blot 34 pct., der ikke længere arbejder, og det er særligt i de sidste år op til folkepensionen, at de stopper med at arbejde.

Figur 6. Hvor mange trækker sig fra ordinær beskæftigelse før folkepensionsalderen?



Anm: Opgørelsen er lavet på personer født i 1. kvartal 1954, som fylder 65½ år og derved når folkepensionsalderen i 3. kvartal 2019. Klassen er opgjort som den hyppigste klasse i alderen 50-59 år. Kun personer, der var i ordinær beskæftigelse som 59-årig, indgår i opgørelsen. Fleksjob og beskæftigelse på førtidspension tælles ikke med. Døde og udvandrede i løbet af perioden er ligeledes fraregnet.

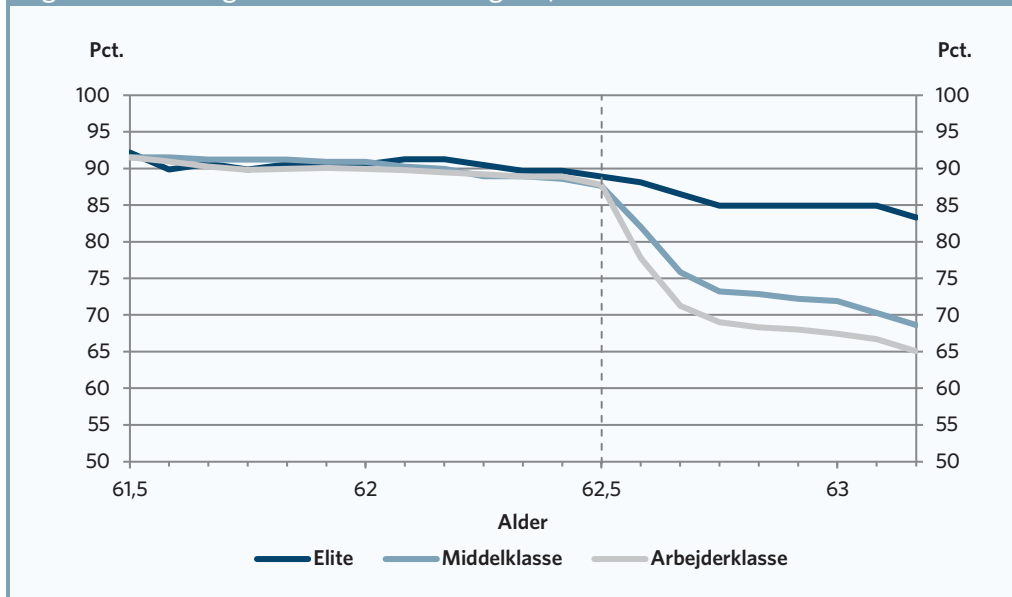
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den seneste udvikling i forhold til efterlønnens virkning på tilbagetrækningstidspunktet kan vi se for 1956-årgangen, hvis efterlønsalder er ved 62½ år. Af figur 7 fremgår, at der næsten ingen forskel er på, hvor mange der fortsat er i beskæftigelse i tiden op til efterlønsalderen. Det er omkring 90 pct. i alle klasserne.

Ved efterlønsalderen sker der dog et markant fald i beskæftigelsen blandt arbejderklassen og middelklassen. I arbejderklassen falder andelen, der fortsat er i beskæftigelse, til 67 pct. efter 6 måneder, mens andelen falder til 72 pct. i middelklassen. Eliten fortsætter derimod i langt højere grad med at arbejde, da 85 pct. fortsat er i beskæftigelse 6 måneder efter at have nået efterlønsalderen.

⓪ Eliten fortsætter i langt højere grad med at arbejde efter at have nået efterlønsalderen

Figur 7. Hvor mange fortsætter i beskæftigelse, når de har nået efterlønsalderen?



Anm: Opgørelsen er lavet på personer født i 2. kvartal 1956, hvis efterlønsalder er 62½ år. Klassen er opgjort som den hyppigste klasse i alderen 50-59 år. Kun personer, der var i ordinær beskæftigelse som 59-årig, indgår i opgørelsen. Fleksjob og beskæftigelse på førtidspension tælles ikke med. Døde og udvandrede i løbet af perioden er ligeledes fraregnet.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Der er store forskelle på, hvordan de forskellige socialklasser trækker sig tilbage - i hvert fald blandt dem, der har mulighed for at trække sig tilbage på efterløn. Figurene ovenfor slår fast, at de, der primært gjorde brug af muligheden for at trække sig tidligt tilbage på efterløn, var faglærte og ufaglærte arbejdere og til dels lønmodtagere i middelklassen. I disse år, hvor efterlønnen er forringet og i praksis på vej mod udfasning, står vi altså med en gruppe lønmodtagere, der gennem arbejdslivet har haft fysisk hårde job¹ - men nu ikke har mulighed for at trække sig tidligt tilbage.

①

Når efterlønnen udfases, har de personer, der har haft fysisk hårde job, ikke længere mulighed for tilbagetrækning

Der er store uligheder i betingelser for tilbagetrækning for de årgange, der i disse år nærmer sig pensionsalderen

Figurene ovenfor viser også, at der er store forskelle i de betingelser for tilbagetrækning, som de årgange, der i disse år nærmer sig pensionsalderen, går i møde. En stor gruppe lønmodtagere fra arbejderklassen og middelklassen vil ikke kunne trække sig tilbage, selv om de oplever nedslidning og helst ville have trukket sig tilbage - endda selv om det havde kostet dem en lavere udbetalingsrate.

Der er således store uligheder i tilbagetrækningsmønstrene og rammerne for pensionisttilværelsen for de årgange, der trækker sig tilbage i disse år. Særligt påtrængende er det at finde en løsning for

①

Det er påtrængende at finde en løsning for nedslidte arbejdere med fx fysiske smerter

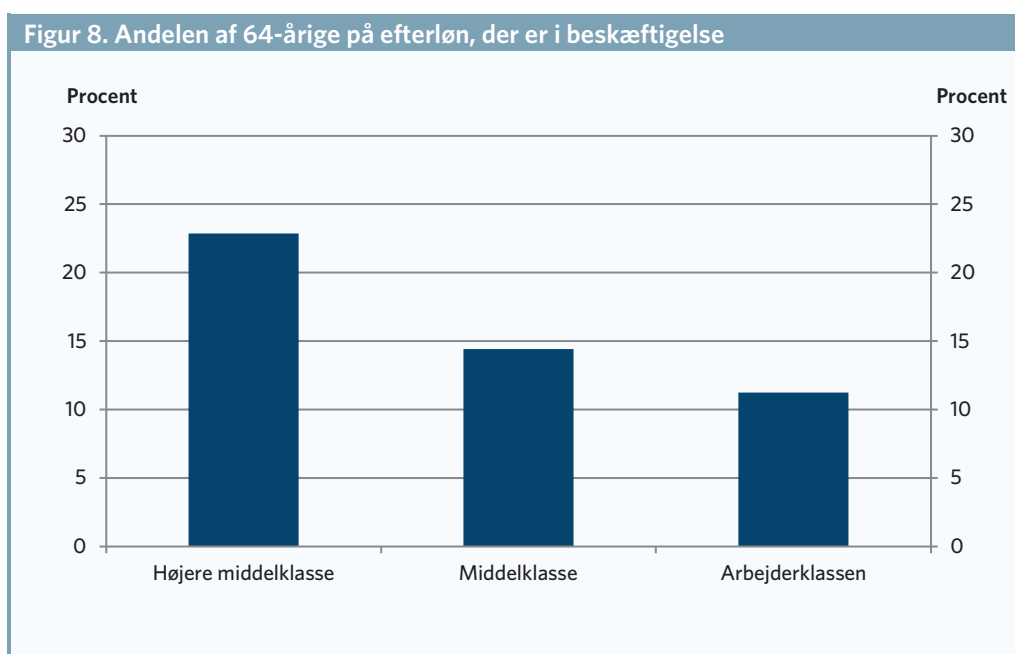
¹ Flest faglærte og ufaglærte har et hårdt fysisk arbejdsmiljø, jf.:

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_mange-lonmodtagere-har-et-haardt-arbejdsmiljo.pdf

de nedslidte arbejdere, der ikke har mulighed for at gå på efterløn, og som dør med fx smerter på jobbet.

At personer fra den højere middelklasse har haft mere overskud til at arbejde end personer fra arbejder- og middelklassen, tyder figur 8 også på. Figuren viser andelen af efterlønsmodtagere, der fortsat har et arbejde som 64-årig. I den højere middelklasse er det mere end hver femte efterlønsmodtager, der stadig arbejder som 64-årig. I arbejderklassen er andelen blot halvt så stor. Her er det kun hver 9. efterlønsmodtager, der fortsat arbejder som 64-årig. Lidt flere efterlønsmodtagere i middelklassen arbejder, men der er stadig lang vej op til den højere middelklasse.

① I den højere middelklasse arbejder mere end hver femte efterlønsmodtager stadig som 64-årig



Anm: Analysen medtager kun personer, der var klassificeret som lønmodtagere i den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik som 59-årig. Status opgjort i december. Grunden til, at overklassen ikke er med her, er, at der er for få personer i den givne gruppe til at sige noget med sikkerhed.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den højere middelklasse er altså langt mere friske til at arbejde i deres seniorår. De har et bedre helbred, bliver mindre nedslidte og har mere overskud til stadig at være en del af arbejdsmarkedet. Den højere middelklasse er i høj grad sammensat af akademikere, hvilket typisk betyder, at de har skrivebordsjobs og derfor i langt mindre grad bliver nedslidte.

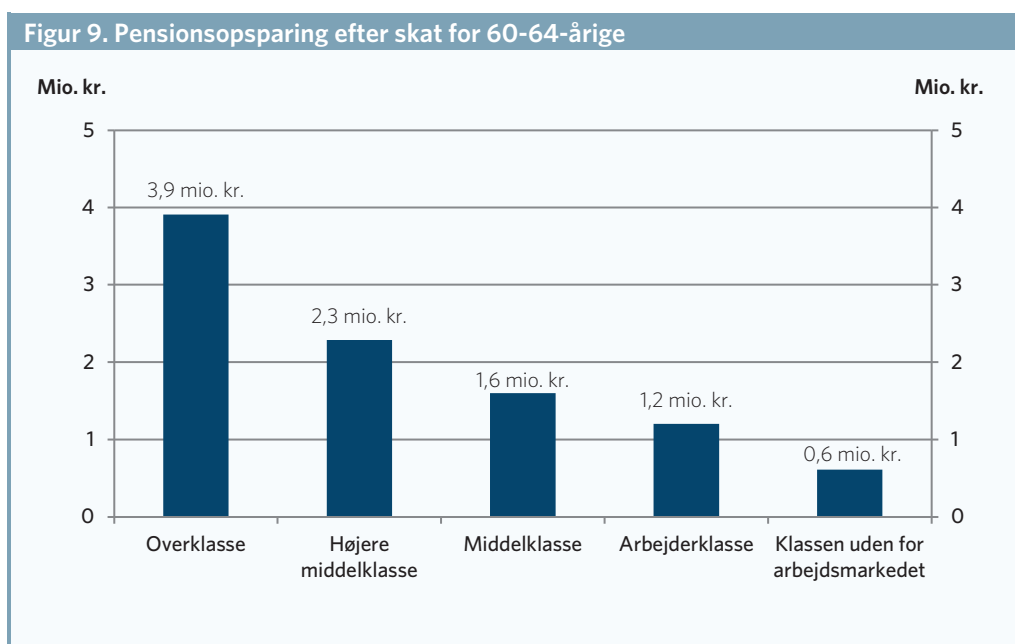
① Den højere middelklasse bliver mindre nedslidte af deres arbejdsliv

Store forskelle på pensionsopsparing og pensionisttilværelsen

Når seniorerne når pensionsalderen, kan vi stadig se store forskelle på, hvor godt de forskellige klasser er stillet afhængig af, om man har haft et arbejdsliv i overklassen frem for middelklassen, eller om man har stået uden for arbejdsmarkedet i længere tid.

Figur 9 nedenfor viser, hvor stor den gennemsnitlige pensionsformue efter skat er fordelt på de fem sociale klasser umiddelbart før pensionsalderen. Ikke overraskende har overklassen de største pensionsformuer på knap 4 mio. kr. Den gennemsnitlige pensionsformue i den højere middelklasse er på 2,3 mio. kr., i middelklassen er den på 1,6 mio. kr. og i arbejderklassen på 1,2 mio. kr. For den gruppe, der står uden for arbejdsmarkedet i størstedelen af alderen 50-59 år, er pensionsformuen blot 0,6 mio. kr. i gennemsnit.

⊙ Overklassen har en gennemsnitlig pensionsformue på knap 4 mio. kr., arbejderklassens er på 1,2 mio. kr.

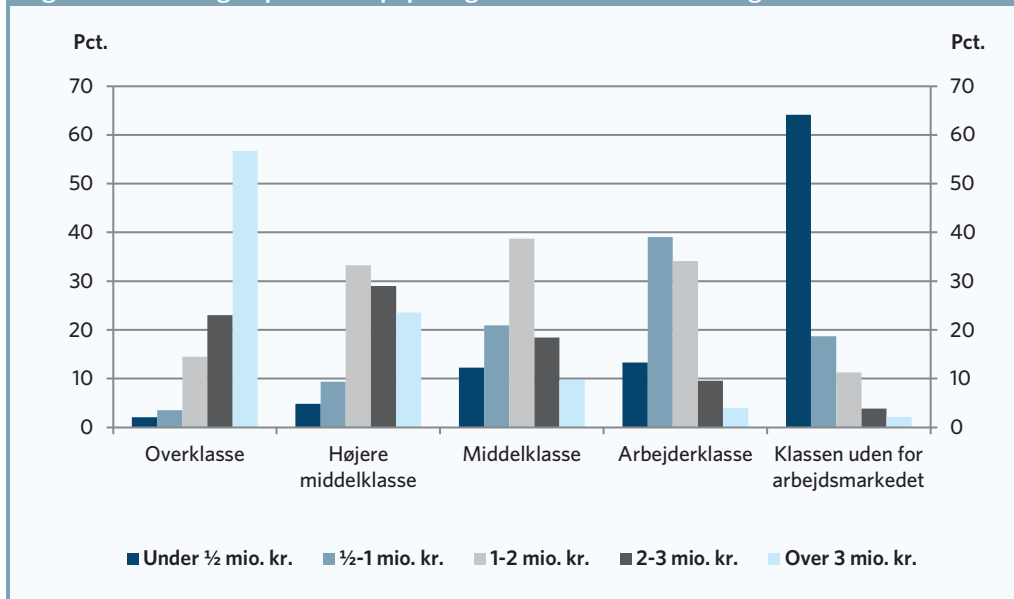


Anm: Formuen er opgjort ultimo 2017 i 2019-niveau fremskrevet med forbrugerprisindekset. Den dominerende klasse er opgjort i alderen 50-59 år, mens de viste formuer er for alderen 60-64 år. Formuen er fordelt ligeligt mellem husstandens voksne medlemmer. Pensionsformuen er opgjort inkl. indbetalinger til ATP, LD og beregnet værdi af tjenestemandspension. Pensionsformuen er opgjort efter skat med en skønsmæssig nedsættelse af de fradragsberettigede pensioner på 40 pct. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Hvis vi dykker ned og ser på, hvordan pensionsopsparingen fordeler sig i hver klasse, ser vi, at de færreste har en pensionsopsparing på under $\frac{1}{2}$ mio. kr. kort før, de når pensionsalderen, men for klassen uden for arbejdsmarkedet er der alligevel tale om knap 2 ud af 3, der ingen eller ringe pensionsopsparing har.

⊙ I klassen uden for arbejdsmarkedet har knap 2 ud af 3 stort set ingen pensionsopsparing

Figur 10. Fordeling af pensionsopsparing efter skat for 60-64-årige



Anm: Formuen er opgjort ultimo 2017 i 2019-niveau fremskrevet med forbrugerprisindekset. Den dominerende klasse er opgjort i alderen 50-59 år, mens de viste formuer er for alderen 60-64 år. Formuen er fordelt ligeligt mellem husstandens voksne medlemmer. Pensionsformuen er opgjort inkl. indbetalinger til ATP, LD og beregnet værdi af tjenestemandspension. Pensionsformuen er opgjort efter skat med en skønsmæssig nedsættelse af de fradragsberettigede pensioner på 40 pct. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I middel- og arbejderklassen er der også en relativt høj andel på 12-13 pct. med en pensionsopsparing efter skat på under ½ mio. kr. Det er typisk personer, der har været selvstændige i en længere periode af deres arbejdsliv eller stadig er. Mange selvstændige er kendetegnet ved at have større opsparing i frie midler og virksomhedsordningen, som tillader opsparing af overskud i virksomheden til senere udbetaling. Dermed kan pensionisttilværelsen forsødes ved nedsparring² af formuen fremfor deciderede pensionsudbetalinger. Dermed ser pensionisttilværelsen ikke helt så slem ud for disse grupper som for dem, der står uden for arbejdsmarkedet og har en pensionsformue på under ½ mio. kr. Deres anden formue er nemlig yderst begrænset.

① Mange selvstændige har mindre pensionsopsparing men større opsparing i frie midler

Indkomst og formue i alderdommen

Hvis vi vender blikket fra, hvordan formueforholdene ser ud umiddelbart før pensionsalderen, og mod hvordan forskellene udmønter sig forskelligt under pensionen, ser vi stadig, at der er markante forskelle.

① Ser vi på formueforholdene, er der også markante forskelle mellem klasserne

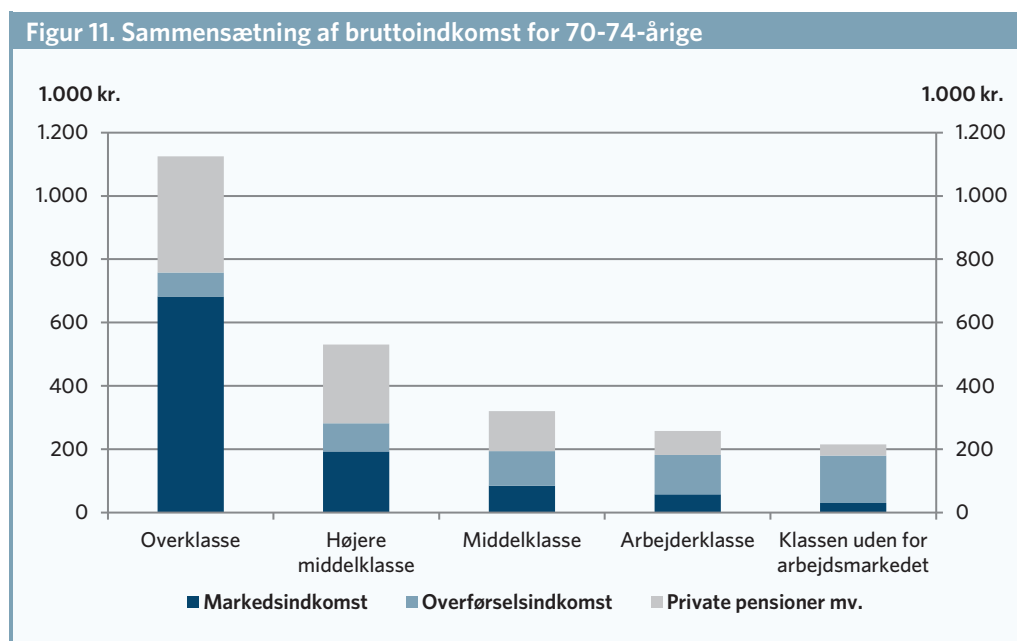
Vi måler på tre typer af indkomst for personer over 70 år. Den første er markedsindkomst. Markedsindkomst dækker over erhvervsindkomst (løn, honorarer, overskud i virksomhed), formueindkomst (aktieudbytter og afkast fra aktier, kapitalindkomst) samt beregnet lejeværdi af egen bolig. Den anden er overførselsindkomster. Overførselsindkomster består primært af boligstøtte og folkepension. Den tredje er private pensioner.

² Nedsparring skal forstås som modsætningen til opsparing. Når man nedsparer, forbruger man mere end indkomsten (efter skat), hvorved noget af forbruget finansieres af opsparede midler på bankkontoen, ved salg af værdipapirer eller ved optagelse af nedsparingslån i boligen, såfremt friværdien muliggør det.

Figur 11 viser den gennemsnitlige bruttoindkomst opgjort på personniveau i hver af de fem sociale klasser i alderen 70-74 år. I overklassen er den gennemsnitlige bruttoindkomst på over 1,1 mio. kr., hvoraf mere end halvdelen er markedsindkomst. For overklassens vedkommende udgør erhvervsindkomsten ca. 286.000 kr., mens formueindkomsten udgør ca. 397.000 kr. En høj formueindkomst hænger sammen med den store finansielle formue, som overklassen besidder, og typisk en dyr ejerbolig, som der beregnes et imputeret afkast af for at gøre indkomster på tværs af ejere og lejere sammenlignelige. Den høje erhvervsindkomst indikerer derimod, at mange i overklassen endnu ikke har trukket sig helt tilbage fra arbejdslivet i alderen 70-74 år. Flere i overklassen fortsætter altså med at arbejde, eksempelvis i egen virksomhed eller i bestyrelsesposter, i mange år efter at have nået folkepensionsalderen.

⊙ Flere i overklassen fortsætter med at arbejde i mange år efter at have nået folkepensionsalderen

I de øvrige klasser udgør markedsindkomsten en faldende andel af bruttoindkomsten, da langt færre stadig er tilknyttet arbejdsmarkedet, og formueindkomsten er markant mindre, da den finansielle formue er mindre. Mens markedsindkomsten udgør ca. 60 pct. af den samlede indkomst i overklassen, udgør den 36 pct. i den højere middelklasse, 27 pct. i middelklassen, 22 pct. i arbejderklassen og 14 pct. i klassen uden for arbejdsmarkedet.



Anm: Indkomster opgjort på baggrund af data for 2017 i 2019-niveau fremskrevet med forbrugerprisindekset. Den dominerende klasse er opgjort i alderen 50-59 år, mens de viste indkomster er for alderen 70-74 år. Markedsindkomst dækker over erhvervsindkomst og formueindkomst inkl. beregnet lejeværdi af egen bolig. Overførselsindkomst består hovedsageligt af folkepension og boligstøtte.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Indkomstsammensætningen ændrer sig også betydeligt i takt med, at den samlede indkomst bliver lavere. De offentlige overførsler (hovedsageligt folkepension og boligstøtte) udgør nemlig den største andel af indkomsten i klassen uden for arbejdsmarkedet. Det skyldes modregningsreglerne for de offentlige pensionsydelse. Har man som pensionist ingen eller mindre likvid formue og også lav indkomst som følge af en lille pensionsopsparing, kan man modtage ældrecheck. Hvis man har

⊙ Har man som pensionist lille likvid formue og lav pensionsopsparing, kan man modtage ældrecheck

lidt højere indkomst, begynder ældrechecken dog at blive aftrappet, så man modtager et mindre beløb, indtil den helt bortfalder. Herefter begynder aftrapningen af folkepensionstillægget, indtil kun folkepensionens grundbeløb er tilbage for pensionister med høje indkomster. Grundbeløbet aftrappes kun i tilfælde af, at man har betydelig erhvervsindkomst. Dette ses blandt andet i figuren ovenfor ved, at overførselsindkomster fylder en meget lille del af overklassens og den højere middelklassens bruttoindkomst.

⊙ Ældrecheck og folkepensionstillæg aftrappes, hvis man har højere indkomst

Den sidste tid

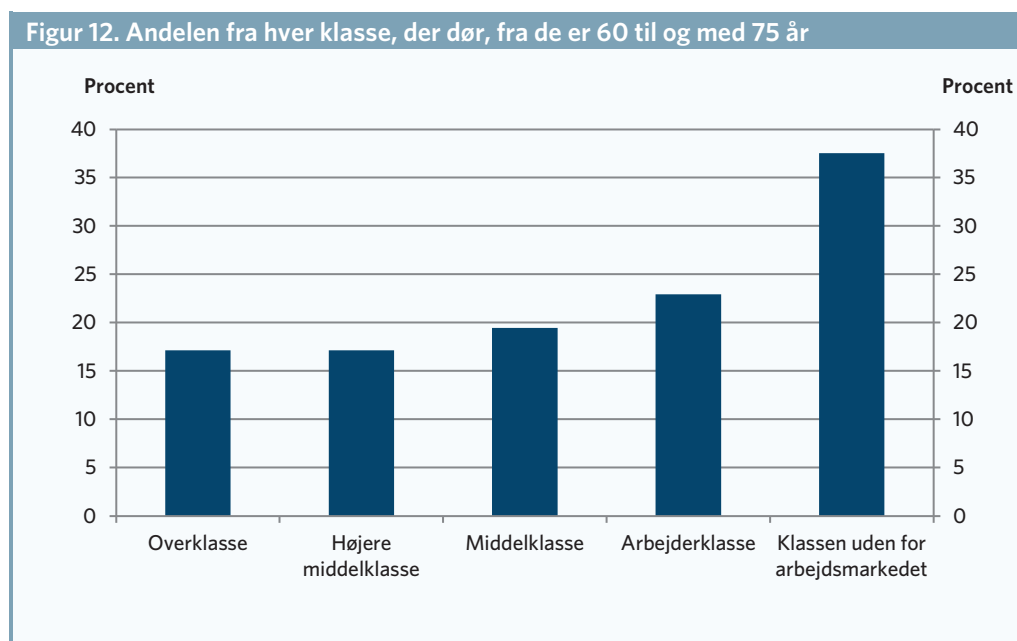
Det sidste nedslag, vi laver i denne omgang, er en undersøgelse af dødeligheden blandt ældre, der har tilhørt forskellige klasser i deres arbejdsliv.

Figur 12 viser, hvor stor en andel fra hver klasse, der dør, fra de er 60 år til de er 75 år. Figur 12 viser, at det i overklassen og den højere middelklasse er omkring hver sjette, der dør i alderen 60-75 år. Dødeligheden i disse to klasser er nogenlunde ens.

⊙ Dødeligheden i overklassen og den højere middelklasse er nogenlunde ens

I middelklassen er dødeligheden en anelse højere, så omkring hver femte dør i alderen 60-75 år, mens det i arbejderklassen er lidt flere, dog færre end hver fjerde. I klassen uden for arbejdsmarkedet er det næsten dobbelt så mange, der dør i alderen 60-75 år, som i middelklassen.

⊙ Den højeste dødelighed er i klassen uden for arbejdsmarkedet



Anm: Figuren dækker over personer født mellem 1937 og 1942. Deres primære klasse fra de er 50 til de er 59 år betinger deres socialklasse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Opsummering: Ulighed i arbejdslivet trækker spor ind i alderdommen

Dette kapitel har vist, hvordan uligheden mellem klasserne i arbejdslivet også trækker spor ind i alderdommen og er med til at definere det liv, man kan føre, når man trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

⊙ Tallene viser, at arbejdslivet i høj grad er med til at definere, hvilket liv man kan føre i alderdommen

Vi kan både se, at der er stor forskel i forhold til, hvor mange der går på efterløn, lige så snart de får chancen, og hvilke klasser der oplever helbredsproblemer og dermed kommer på enten sygedagpenge eller førtidspension, efter de når seniorårene.

Vi har undersøgt, hvilken økonomisk situation personer fra forskellige klasser er i, både hvad angår deres formue og deres indkomst. Afslutningsvis har vi undersøgt, hvordan levealderen ser ud for de forskellige klasser. Også her kan vi se, at ens tilknytning til arbejdsmarkedet og placering i klasserne har stor betydning.

Boks 1. Sådan har vi gjort.

Figur 1-3

Personer født i årene 1954 til 1959, hvis socialklasse opgøres ud fra uddannelse, beskæftigelse og indkomst i alderen 40-49 år. På baggrund heraf er det undersøgt, om de har modtaget sygedagpenge i løbet af et år eller længere tid i alderen 50-59 år.

Analysen anvender Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM til at definere, hvilke personer der har været på sygedagpenge eller førtidspension. Under sygedagpenge benyttes alle koder 890-899 som sygedagpenge, men ikke kode 774; sygedagpenge under fleksjob, da de har en anden ansættelsestype, der tager højde for et dårligere helbred.

Figur 4

Figuren dækker over personer født i 1951. Deres primære klasse, fra de er 50 til de er 59 år, betinger deres socialklasse.

Status opgjort i december.

Figur 5-7

For figur 5-7 har vi set på beskæftigelsesfrekvensen for forskellige kohorter, der alene på baggrund af deres fødselsdato har forskellig efterlønsalder. Vi har undersøgt følgende kohorter:

- Født 1. kvartal 1953: Efterlønsalder: 60 år, folkepensionsalder: 65 år
- Født 4. kvartal 1953: Efterlønsalder: 60 år, folkepensionsalder: 65 år
- Født 1. kvartal 1954: Efterlønsalder 60½ år, folkepensionsalder: 65½ år
- Født 2. kvartal 1956: Efterlønsalder 62½ år, folkepensionsalder: 67 år

Analysen medtager kun personer, der var i beskæftigelse som lønmodtager som 59-årig. Vi har undersøgt deres primære socialklasse, fra de var 50-59 år. Personer, der i størstedelen af disse år har været studerende eller bosiddende uden for Danmark, er ikke medtaget i denne analyse.

Figur 8

Analysen medtager kun personer, der var klassificeret som lønmodtagere i den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik som 59-årig. Vi har undersøgt deres primære socialklasse, fra de var 50-59 år. Personer, der i størstedelen af disse år har været studerende eller bosiddende uden for Danmark, er ikke medtaget i denne analyse.

Figur 9-11

Vi har undersøgt formue- og indkomstforhold på baggrund af Danmarks Statistiks personregistre. Inddelingen i de sociale klasser er foretaget på baggrund af, hvilken klasse den enkelte person primært tilhørte i alderen 50-59 år. Personer, der i størstedelen af denne tid har været studerende, bosiddende uden for Danmark eller døde, er ikke medtaget i analysen. Formuen er opgjort ultimo 2017 på baggrund af Danmarks Statistiks formueregister og fremskrevet med forbrugerprisindekset. Pensionsformuen dækker over opsparing på ratepension, livrente, kapitalpension, aldersopsparing mv., værdien af indbetalinger til ATP og LD samt beregnet værdi af tjenestemandspension. Indkomsten er opgjort for 2017 og ligeledes fremskrevet med forbrugerprisindekset.

Figur 12

Personer født i årene 1937 til 1942. Deres socialklasse er opgjort i alderen 50-59 år. Personer, der dør inden de fylder 60 år, indgår ikke i analysen. Studerende og personer bosiddende uden for Danmark i størstedelen af de år, hvor socialklassen opgøres, indgår ikke i analysen.

Udgivet af
AE Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Reventlowgade 14, 1. sal
1651 København V
Telefon: 33 55 77 10
Email: ae@ae.dk
www.ae.dk